

Nové formy závislostí z pohledu žáků základní školy

Bc. Jiří Hamřík

Diplomová práce
2014

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

INSTITUT
MEZIOBOROVÝCH STUDIÍ

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Institut mezioborových studií Brno

akademický rok: 2012/2013

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Bc. Jiří HAMŘÍK
Osobní číslo: H128420
Studijní program: N7507 Specializace v pedagogice
Studijní obor: Sociální pedagogika

Téma práce: Nové formy závislostí z pohledu žáků základní školy

Zásady pro vypracování:

Zadané a zvolené téma bude zpracováno podle pokynů obsažených v materiálech IMS "Metodika psaní odborného textu a výzkum v sociálních vědách" (IMS 2009). Případně podle dalších materiálů, z nichž některé jsou obsaženy v literatuře připojené k tomuto studijnímu textu. Zejména bude dbáno na dodržování zásad publikační etiky a pravidel společenskovedního výzkumu. Průběžné výsledky budou pravidelně konzultovány s vedoucím diplomové práce.

S vědomím těchto zásad a pravidel a po konzultaci s vedoucím práce bude zaměřena:

- na analýzu školního věku a prostředí ve vztahu k závislostem
- na nové formy závislostí a jejich specifika
- na možné návrhy a opatření, které by pomohly situaci zlepšit

Součástí práce bude kvantitativní výzkum zaměřený na povědomí žáků o nových formách závislostí. Respondenty dotazníku budou žáci základní školy.

Rozsah diplomové práce:
Rozsah příloh:
Forma zpracování diplomové práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

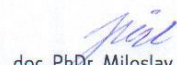
MÜHLPACHR,P. Sociální patologie. Brno, Masarykova Univerzita: Pedagogická fakulta, 2001.
NEŠPOR,K. Hazardní hra jako nemoc. Praha, Publisher, 1994.
NEŠPOR,K., CSÉMY,L. Alkohol, drogy a vaše děti: Jak problémům předcházet, jak je včas rozpoznat, jak je zvládat. Praha, Sportpropag, 1992.
ŠVARCOVÁ,E., ČAPEK,R.Pro prevenci sociálně patologických jevů. Hradec Králové, Gaudeamus, 2002.
ŠVEC,J., JERÁBKOVÁ,S., TESAŘOVÁ,V. Jak se bránit drogám a předcházet závislostem: kurz osobnostní a sociální výchovy pro žáky 2. stupně ZŠ. Praha, Projekt Odyssea, 2007.

Vedoucí diplomové práce: **prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.**
Katedra sociální pedagogiky
Datum zadání diplomové práce: **30. listopadu 2012**
Termín odevzdání diplomové práce: **31. března 2014**

V Brně dne 30. listopadu 2012

prof. PhDr. Pavel Mühlpachr, Ph.D.
vedoucí ústavu

doc. PhDr. Miloslav Jůzl, Ph.D.
vedoucí katedry

PROHLÁŠENÍ AUTORA DIPLOMOVÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním diplomové práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby¹⁾;
- beru na vědomí, že diplomová práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k prezenčnímu nahlédnutí;
- na moji diplomovou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3²⁾;
- podle § 60³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – diplomovou práci – nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování diplomové práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky diplomové práce využít ke komerčním účelům.

JIRÍ HAMŘÍK

Jméno, příjmení studenta

V Brně

12.11.2014

[Podpis]

Podpis

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevydělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlázení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu, k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst. 3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlídí k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá analýzou školního věku a prostředí ve vztahu k závislostem. V teoretické části vymezuje pojem závislost a pojmenovává některé z nových forem závislostního chování. Charakterizuje jejich specifika a popisuje následky vznikající z tohoto nežádoucího chování. Též je tu zmíněna oblast prevence a předcházení sociálně-patologických jevů spolu s mými návrhy některých opatření, minimalizujících výskyt těchto jevů. Praktická část obsahuje kvantitativní výzkum v podobě dotazníku, s cílem zjistit povědomí o závislostech na 2. stupni základních škol. Za pomoci výstupů z dotazníku, zde budou vyhodnoceny nejrizikovější oblasti, týkající se školní mládeže. V kontextu závislostního chování zde bude provedena komparace školy městské a venkovské.

Klíčová slova:

Závislost, školní věk, nové formy, sociální patologie, počítač, hazard, mobilní telefon

ABSTRACT

The graduation thesis is about analysis of school age and environment in relation to addiction. The theoretical part defines term of addiction and names some of the new form of addictive behavior. Defines their specifics and describes the consequences arising from this undesirable behavior. It is also mentioned here prevention of socio-pathological phenomena along with my suggestions by some measures to minimize the occurrence of this area. The practical part contains quantitative research in the form of questionnaire with the aim to find out awareness of dependency on the second level of elementary school. With the help of the outputs from the questionnaire I will evaluate riskiest areas related to school children. In the context of addictive behavior there will be comparison of urban and rural school.

Keywords:

Addiction, school age, new forms, social pathology, computer, gambling, mobile phone

Poděkování:

Děkuji panu prof. PhDr. Pavlu Mühlpachrovi, PhD za příkladné vedení, cenné a konstruktivní rady, podněty a velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytoval po celou dobu zpracování mé diplomové práce.

Těž děkuji pracovníkům ZŠ Zbýšov a ZŠ Praha 4, Mikulova, kteří mi umožnili provést dotazníkové šetření na jejich pracovišti.

V neposlední řadě své manželce za podporu, které se mi při zpracování této práce dostávalo.

Prohlašuji, že odevzdaná verze diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	8
I TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1 ŠKOLNÍ VĚK	10
1.1 MLADŠÍ ŠKOLNÍ VĚK.....	10
1.2 STŘEDNÍ ŠKOLNÍ VĚK.....	11
1.3 PUBESCENCE.....	13
2 NOVÉ FORMY ZÁVISLOSTI.....	16
2.1 VYMEZENÍ ZÁVISLOSTI.....	16
2.2 NETOMANIE.....	18
2.3 GAMBLING.....	25
2.4 PATOLOGICKÉ NAKUPOVÁNÍ.....	34
2.5 NOVÉ FORMY ZÁVISLOSTNÍHO CHOVÁNÍ.....	37
3 PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉHO CHOVÁNÍ.....	42
3.1 TYPY PREVENTIVNÍCH INTERVENČÍ.....	42
3.2 PREVENTIVNÍ PROGRAMY.....	45
3.3 NÁVRHY PREVENTIVNÍCH OPATŘENÍ.....	46
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	48
4 VÝZKUMNÉ ŠETŘENÍ.....	49
4.1 CÍL EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ A STANOVENÍ HYPOTÉZ.....	49
4.2 METODA SBĚRU DAT.....	49
4.3 VÝBĚR RESPONDENTŮ.....	50
4.4 INTERPRETACE ZÍSKANÝCH VÝSTUPŮ ŠETŘENÍ.....	50
4.5 VYHODNOCENÍ HYPOTÉZ.....	75
ZÁVĚR.....	78
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	79
SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	83
SEZNAM OBRÁZKŮ.....	84
SEZNAM TABULEK.....	86
SEZNAM PŘÍLOH.....	87

ÚVOD

V této diplomové práci na téma „Nové formy závislostí na základní škole“ se budu snažit přiblížit pohled žáků základní školy na závislosti a jejich zkušenosti s nimi, ať už vlastní či zprostředkované. Zaměřit se chci zejména na nové formy závislostí, jenž se v 21.století stávají stále větší hrozbou. Ty mohou vést v lepším případě ke snížení kvality života, v tom horším pak k narušení osobnosti a v konečném důsledku i smrti. Přestože se dle mého názoru v této oblasti zkvalitnila a rozšířila činnost snažící se předcházet vzniku závislostí, i tak je v mých očích zcela nedostačující. Rizika závislostního chování jsou podceňována, legislativní opatření je nedůrazné a neefektivní. V dnešním na peníze orientovaném světě, pak smysluplné řešení ustupují těm, ze kterých se dá předpokládat vyšší zisk. Mám na mysli zejména tabákový průmysl, či oblast hazardních her. Zarážející je však i přístup veřejnosti, která spousta závislostního chování toleruje a to i v případě, kdy se to týká jejich okolí. Jelikož se má obecně vzato, že současná generace vyspívá trochu dříve, než ty předchozí, tolerují se jí dle mého názoru požitky, které by měly být výsadou pouze dospělých. Věková hranice prvního požití alkoholu klesá snad každým rokem a mnoho školáků má již zkušenost i s hazardem. To vše často rodiče „tiše“ tolerují a nepřikládají těmto situacím pozornost, kterou by vyžadovaly. Právě to svádí mládež k pocitu vyspělosti a rovnocennosti s dospělými, to že tomu tak především v oblasti duševní vyspělosti není, dělá z mládeže rizikovou skupinu ohroženou závislostmi.

Tato diplomová práce se skládá ze dvou částí a to teoretické a praktické. V teoretické části přiblížím věkovou skupinu, na kterou jsem se zaměřil. Prostředí, ve kterém se vyskytuje a podněty, které ji ovlivňují. Dále vymezím pojem závislost a seznámíme se s jejími novými formami. Ty mohou být podceňovány právě proto, že jsou nové a tudíž s nimi nemá jedinec potažmo celá společnost zkušenost. Za posledních zhruba 50 let se výrazně změnilo trávení volného času dětí, mezigenerační rozdíly jsou tak výrazné, že rodiče často neví, jak rozeznat vznikající závislost a zda je toto chování vůbec nebezpečné. Poslední kapitolu věnuji návrhům a opatřením, jenž by mohly vést ke zlepšení stávající situace.

Praktická část bude obsahovat kvantitativní způsob sběru dat v podobě dotazníku. Ten bude distribuován ve dvou Základních školách, z nichž jedna bude v našem hlavním městě a druhá pak na venkově. Veškerá získaná data budou zpracována a vyhodnocena. Cílem práce je analýza znalostí u nových forem závislostí u dětí školního věku a zároveň realizace empirického výzkumu.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 ŠKOLNÍ VĚK

Každá lidská bytost během svého života prochází určitým vývojem, právě jeho kvalita může být určující pro osvojení si, co nejvíce dovedností a schopností.“ *Vývoj lze charakterizovat jako celistvý proces, který zahrnuje somatickou i psychickou složku v jejich vzájemné interakci*“.¹ Tedy změny v chování a prožívání člověka v určitém čase. Člověk se mění po různých stránkách, ať už fyzicky, tedy změny ohledně jeho tělesné schránky. Ty mu dopomáhají zdokonalit se v mnoha činnostech a dovednostech. Nebo po stránce psychické, zahrnující rozvoj intelektu a mozkových operací. Každý jedinec je vystaven různým vlivům, které na něj působí, ty jsou pro každého prakticky jedinečné a tak lze říci, že je vývoj částečně ryze individuální. V obecné rovině pak ovšem platí jisté zákonitosti. Dle Vagnerové se jedná zejména o celistvost tohoto procesu, nezvratnost, nerovnoměrnost jeho tempa či specifčnost. Skorunková doplňuje tento výčet ještě o zpomalování vývoje, v prvních rocích života se totiž odehrává největší progres ve vývoji.

Období školního věku si na rozdíl od těch počátečních vývojových stádií člověk pamatuje. Většina dospělých jedinců vzpomíná na toto období převážně v pozitivním duchu, jako na čas plný legrace s absencí odpovědnosti. V mém případě je tomu tak stejně. Na školní období vzpomínám pozitivně zejména proto, že se u mě v té době formovala kamarádství, z nichž některá vydržela do teď. V odborné literatuře se člení školní věk na mladší, střední a pubescenci (Skorunková), případně školní věk raný, střední a starší (Vágnerová) nebo obdobné varianty, které se liší pouze názvem daného období. Počet a obsah tohoto rozdělení je však velice podobný. Z tohoto členění budu vycházet i já.

1.1 Mladší školní věk

Mladší školní věk začíná zhruba nástupem do školy, končí kolem 8-9 roku a je velice ovlivněn prvními zkušenostmi se školní institucí. Dítě je na nástup do školy připravováno s předstihem, většinu informací získává od rodičů a svého okolí, i tak však ještě přesně neví, co od této velké změny očekávat. Podstatné je samozřejmě i to, jaký vztah ke škole mají rodiče dítěte. Ve všech ohledech se, ale jedná o velice významnou událost v životě každé-

¹ VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I. Praha: UNITISK, 1996. s.8.

ho jedince. Pokud je dítě dostatečně zralé na nástup do první třídy základní školy, děje se tak od 6 roku jeho věku.

Zralostí je míněna vypslost centrální nervové soustavy. „Až do 10. roku roste mozek a opouzdřují se nervová vlákna, pak se růst CNS zpomaluje. V tomto období se zdokonaluje senzomotorická koordinace a motorická výkonnost.“² Je brán zřetel na úroveň motoriky jemné i hrubé. Je třeba, aby dítě dokázalo rozeznat, co se po něm chce a následně se pokusilo vyhovět požadavku. Musí též prokázat odolnost proti únavě při plnění úkolů. V následujících týdnech si musí osvojit roli školáka, která je spojena s několika povinnostmi. Na druhou stranu se jedná o roli prestižní, například odlišení od jiných dětí, které jsou na školu ještě příliš mladé. „Dítě se dostává z úzkého kruhu rodiny. Dochází k navazování kontaktů s vrstevníky“.³ Postupem času tak vnímá své rodiče více kriticky, doposud byli vnímáni jako neotřesitelná autorita a jejich interpretace byla považována za pravdivou bez nutnosti zkoumání, jestli tomu tak skutečně je. Děti se ocitají v kolektivu, v němž budou trávit spoustu času, budou si vytvářet nové vazby. Začlenění mezi spolužáky je důležitý okamžik v sociální sféře dítěte. Děti však v tomto věku dokážou být kruté a jakákoliv odlišnost může vést k problémům v této oblasti. Často se pak vypořádávají s různými formami vysmívání se, což pro ně může být traumatické. Musí se podrobit nové autoritě v podobě učitele. Zde je samozřejmě vhodné, aby se jednalo o zkušeného pedagoga, který se stane pro své žáky autoritou, psychologem a motivující osobou zároveň. U některých problémů je třeba individuální a citlivý přístup, někdy je při hledání řešení nutná spolupráce s rodiči. Naopak vyžadována je kázeň a pozornost ve vyučovacích hodinách.

Co se kognitivní stránky týká, dítě je již schopné mnoha logických operací. Mezi nejdůležitější patří: **decentrace**: tedy rozlišení objektu z více hledisek, např.: dle tvaru, barvy, velikosti apod., **reverzibilita**: vratnost logických operací, např.: pokud do koše přidám ke dvěma původním hruškám další dvě, je to změna situace. Když je, ale odeberu zpět, nastává situace původní, **konzervace**: zachování hmoty v proměnlivém prostředí, např.: pokud dám před bílý hrnek červenou folii, dítě tuší, že se barva hrnku nezměnila a pokud folii odejmu, bude to zase ten stejný bílý hrnek, **inkluze**: zařazení prvku do tříd, např.: gumové medvídky lze rozčlenit dle barvy, ale jejich nadřídka je zařazení jako potravina.

² MIŇHOVÁ, J. Vývojová psychologie. Plzeň: Typos, s.50.

³ FÜRST, M. Psychologie. Olomouc: Votobia, 1997. s.148.

Velký pokrok lze zaznamenat v chápání času, vědí, že je nevratný a že každá událost nějakou dobu trvá. Také chápou střídání dnů během týdne a střídání ročních období.

Ze sociálního hlediska je nejdůležitější adaptace na školní podmínky a začlenění se do kolektivu, zvládnutí role žáka a spolužáka. Jedná se o nepostradatelné období z hlediska socializace, kdy probíhá vzájemná interakce se svými vrstevníky. „*Individuum v procesu socializace získává vzorce chování, hodnocení a orientace, které jsou typické pro skupinu k níž přísluší- jeho vrozené možnosti chování a orientace ve světě jsou tak v jistém smyslu usměrňovány, ale i omezovány*“.⁴ Toto období tak lze charakterizovat, jako velkou změnu a ne každé dítě se s ní vyrovnává snadno. Jak jsem již předeslal, velkou roli hrají rodiče a učitelé, kteří mohou pozitivně ovlivnit vnímání tohoto období dítětem.

1.2 Střední školní věk

Toto období navazuje a částečně se prolíná s výše popsáním mladším školním věkem. Lze je tedy vymezit 8-9 tím rokem a trvá do cca 12. roku. Jedná se o vývojově nevýrazné období, které není tak progresivní jako ty předchozí. Spíše je chápáno jako příprava na dospívání a to i z fyzického hlediska. „*Od 8. do 10 let nastává zase doba mírného fyziologického „tloustnutí“ - připravují se zásoby pro rychlý růst v pubertě*“.⁵ Dítě je obecně kritičtější k autoritám, už mu nestačí pouhé konstatování skutečnosti, ale ptá se proč tomu, tak je. Je daleko zvědavější. I nadále pro něj zůstává důležitý kolektiv školní třídy, kterou navštěvuje. S některými spolužáky si již vytvořilo kamarádské vztahy, vytváří se určité party. Postupně se však začínají separovat skupinky dle pohlaví na dívčí a chlapecké.

Ve vývojových teoriích významných představitelů psychologie lze pro období 6-12 let nalézt jistá specifika. Siegmund Freud ve své teorii psychosexuálního vývoje nazývá toto období jako latentní. Je charakteristické rozvojem osobnosti. „*V této době dochází k silnému ovlivňování vnějšími sociálními a kulturními institucemi, které přinášejí potlačení infantilní sexuality*“⁶.

⁴ NAKONEČNÝ, M. Úvod do sociální psychologie. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967. s.150.

⁵ MATĚJČEK, Z., POKORNÁ, M. Radosti a strasti. Jinočany: H+H, 1998. s.78.

⁶ FÜRST, M. Psychologie. Olomouc: Votobia, 1997. s.68.

Autor teorie psychosociálního vývoje, E.H Erikson přiřazuje k tomuto období konflikt mezi výkonností (snahou) a méněcenností. Dítě se snaží být úspěšné ve svých činnostech, což se pak odráží na jeho sebedůvěře. Svých výsledků si je dobře vědomo. Pokud se nedaří plnit vlastní či cizí očekávání, může to vyústit až v pocity méněcennosti.

Teorii kognitivního vývoje rozpracoval Švýcar J. Piaget. Ze čtyř vývojových stádií, je tomuto věku (7-12) přiřazeno stádium konkrétních operací. Dítě je v tomto věku schopné logicky myslet a zvládá třídít předměty dle jednotlivých vlastností. Chápe stálost počtu (6 let), množství (7 let) a hmotnosti (9 let).

1.3 Pubescence

Začátek pubescence neboli puberty je připisován 11-12tému roku života dítěte. I tak je toto vymezení velmi obecné, protože mezi jednotlivými lidmi existují v tomto směru velké rozdíly. Nerovnováha pak panuje i napříč pohlavím, dívky obvykle vyspívají o rok až dva dříve než chlapci. Dále můžeme dle Novotné a kolektivu členit na dvě fáze, a to: prepubescenci a pubescenci. První fáze začíná mezi 11-13tým rokem, ta druhá mezi 13-15tým. Puberta je označována za počátek dospívání, a co se týče vývojových změn, jedná se o velice bohaté období. V oblasti kognitivních funkcí se vyrovnává dospělému jedinci, zdokonaluje se koordinace svých jednotlivých osobnostních dovedností. *“Hlavní charakteristikou adolescence je právě takové vymanění se z konkrétního a obrat k nereálnému a k budoucnosti. Je to období velikých ideálů či počátku teorií a navíc i jednoduchých adaptací k realitě”⁷*. Dále je dle Piageta největší devízou schopnost jedinců odlišit formu a obsah, následně pak uvažovat hypoteticky o tom, čemu nevěří.

Tělesné rozdíly mezi chlapci a dívkami se ještě více prohlubují. U chlapců se projevují především růstem ochlupení a vousů, nebo také růstem svalnatosti, u dívek lze pozorovat změny proporcí jejich postav. Tyto změny přicházejí právě v období, kdy se pro ně zvyšuje potřeba být atraktivní a zabývají se svým vzhledem více než v minulosti. Někteří chlapci navštěvují posilovny, aby ještě více zvýraznili změny, kterými prochází. Objevují se snahy odlišit se od okolí ať už výběrem ošacení, stylem účesu, v poslední době hodně oblíbeným

⁷ PIAGET, J. Psychologie dítěte. Praha: portál, 1997. s.117

tetováním a piercingem, anebo svým chováním. V dnešní době už zdaleka není péče o tělo a o svůj zevnějšek pouze doménou dívek. Zatímco předešlé generace dospívajících chlapců odmítaly různé kosmetické přípravky, dnes se již nezdráhají je použít. Pro některé je nemyslitelné vyjít na ulici bez nagelovaných vlasů. Muži mají také mnohem větší povědomí o světě módy, pokud chtějí dívky zaujmout, je třeba, aby „šli s dobou“ a posledními trendy.

„Každých 10 let jsou viditelné posuny v rychlosti fyzického dozrávání. S rostoucí životní úrovní společnosti dochází i k urychlení dozrávání organismu“⁸. Tomuto jevu, kdy si rodič laicky naříká, že děti dospívají stále dříve, se odborně nazývá sekulární akcelerace. Ke změnám tělesné stránky jedinců patří též zrání pohlavních orgánů a s tím související zvýšený zájem o sexualitu a o druhé pohlaví.

Tyto změny se odráží v emočním prožívání. *“Kolísavost emočního ladění, větší labilitu a zdánlivě nepřiměřené citové reakce na běžné podněty. Emoční nevyrovnanost je další ztrátou bývalé citové jistoty a stability“⁹. Dochází tak daleko častěji ke konfliktu s rodiči a lidmi ze svého blízkého okolí. Obecně období puberty vyžaduje od rodičů vyšší nároky na to, jak „vyjít“ se svým potomkem. Ten se snaží o větší samostatnost a jasné vytýčení své autonomie. Okázale dává najevo svoji individualitu a nezávislost. Jakákoliv narušení jeho osobní sféry mohou ústít v další konflikt. Svoji potřebu citu se snaží uspokojit prostřednictvím navázání partnerského vztahu, důležitá je pro něj samozřejmě i existence přátel. S těmi tráví více času, než doposud, se svoji rodinou naopak času méně.*

V sociálním významu této lidské etapy, jedinec jakoby hledal odpověď na otázku, kdo vlastně je? Jaká je jeho identita a ke komu patří? Při porovnávání se s ostatními lidmi bývá ke své osobě nezřídka kritický. Mezi vrstevníky se snaží prosadit a zaujmout vhodné postavení. „V této době se mladistvý zabývá upevňováním své sociální role. Je pro něj důležité, aby věděl, jak jej vidí druzí.“¹⁰ Dochází též ke konfliktu norem rodinných a norem akceptovaných svými vrstevníky, jedinec tedy musí přehodnotit, ke kterým se více přiklání a kterými se bude řídit.

⁸ DOŇKOVÁ, O., NOVOTNÝ, J.S. Vývojová psychologie pro sociální pedagogy. Brno: IMS, 2009. s.116.

⁹ VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I. Praha: UNITISK, 1996. s.243.

¹⁰ FÜRST, M. Psychologie. Olomouc: Votobia, 1997. s.149.

Dalším výrazným problémem spojeným s identitou dítěte v tomto období, je konec školní docházky a volba nového směru, kam se budou po škole ubírat jeho kroky. Je tedy nutné uvažovat o své budoucnosti a uplatnění. I přesto, že je mnoho dospívajících na toto rozhodnutí po duševní stránce plně připraveno, tak mnoho z nich o své budoucnosti nemá v tuto chvíli představu a neví jakou profesní cestou se vydat. Někdy, pokud je to možné, mohou pomoci nasměrovat dospívajícího jeho zájmy. Věnovat se v životě, něčemu, co je zároveň zálibou je ta nejlepší varianta. Často se ale v tomto věku nevěnují žádným koníčkům a svůj volný čas tráví popíjením alkoholu společně se zahálkou. Jistá část jedinců se inspiroje povoláním rodičů a jejich kroky následují, v tomto případě mají o budoucí profesi relativně přesnou představu. Rodiče mohou s výběrem nové profese svým potomkům poradit, neměli by ji však striktně nařizovat a to ani v případě těch nejlepších úmyslů. V dnešní době také výběr vhodné školy ztěžuje ne vždy přehledná situace na trhu práce. Ten samý obor, který se právě dnes jeví, jako optimální, se za nedlouho může zdát jako zcela nevhodný.

Z hlediska teorie se podle Freuda období dospívání jeví jako genitální období, charakteristické pohlavní zralostí a schopností vytvoření citového vztahu. Dle Eriksona jedinec řeší problémy týkající se identity a zmatení rolí. Piaget pak vyzdvihuje možnost abstraktního chápání světa, ideologické myšlenky a uvažování o budoucnosti.

2 NOVÉ FORMY ZÁVISLOSTÍ

2.1 Vymezení závislosti

Člověk během svého života vykoná mnoho činností a spolu s rozvojem společnosti užívá velké množství látek. Často se tyto jevy opakují, a četnost některých je vyšší, než těch, které se dají označit jako závislost. Čím je tedy závislost specifická od běžného užívání látek nebo od běžného chování člověka? Na tuto otázku nelze odpovědět jednoznačně. Mezi hlavní znaky, však patří skutečnost, že dokáže ovlivňovat lidské chování a to většinou nežádoucím směrem. Nezřídká je spojena s pojmem abúzus, tedy nadužíváním určité látky. To vše v interakci s fyzickou a psychickou stránkou člověka. *„Problém závislosti, či jejího předstupně- abúzu, je problémem multidisciplinárním. Kombinují se zde vlivy sociální, psychologické i biologické.“*¹¹

Dnes existuje tak velké množství látek, které mohou vyvolat závislost, že vyhnout se všem je prakticky nemožné. Hypoteticky se tak celá společnost stává rizikovou. To, že někteří lidé nevnímají například požívání kávy či čaje jako rizikové a už vůbec by tyto potraviny nenazvaly drogou, je v mých očích pouze otázkou individuálního pohledu. Ještě vhodnější je příklad srovnání tabáku, potažmo jeho účinné látky nikotinu s marihuanou. Zatímco první látka je hojně užívána a tolerována širokou obcí, ta druhá je zakázána. Nechci zde spekulovat o účinku obou těchto látek, ale myslím si, že pro mnoho lidí mohou být, z hlediska škodlivosti tyto látky na stejné úrovni. Jejich rozšíření a hromadné užívání, tak může být otázkou pouhé klasifikace těchto látek.

Dle světové zdravotnické organizace WHO je závislost na psychoaktivních látkách definována jako *„Soubor behaviorálních, kognitivních a fyziologických stavů, který se vyvíjí po opakovaném užití substance a který typicky zahrnuje silné přání užít drogu, porušené ovládnutí při jejím užívání, přetrvávající užívání této drogy i přes škodlivé následky, prioritou v užívání drogy před ostatními aktivitami a závazky.“*¹² Závislý jedinec cítí potřebu užití návykové látky a podvědomě je k takovému chování puzen. Podstatné je v předešlé citaci i slovíčko „škodlivé“. Opět je tu, ale ten samý problém, co se může jevit jako škodlivé pro

¹¹ MÜHLPACHR, P. Sociopatologie. Brno: Masarykova Univerzita, 2008. s.56.

¹² <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>

mě, nemusí být škodlivé pro druhé. Těžko lze z medicínského hlediska prokázat škodlivost kofeinu obsaženého ve dvou šálcích, které denně vypiji, možná právě naopak. Ale pokud mám silné nutkání dát si kávu, ovlivňuje to moje chování. Jsem tedy dle zmíněné klasifikace WHO závislý?

Dle Nešpora tak lze usoudit podle dalších jevů, které se při užívání látek mohou vyskytnout. Především se jedná o existenci silné touhy nebo puzení po této látce. Člověk myslí na to, jak si tuto látku obstarat a hledá cesty jak to uskutečnit. Těší se na ni. Pokud se mu to nedaří, je podrážděný a odráží se to na jeho chování. Při samotném užívání látky má problém s přiměřeností její dávky ve smyslu nadužívání. To souvisí s jejím neustálým zvyšováním, jako důsledku vybudování si tolerance vůči ní. Tělo totiž tuto látku zahrnuje do svých metabolických dějů a pro vyvolání stejného pocitu jako na počátku užívání, je třeba zvýšit dávku. Dalším jevem je zanedbávání svých běžných volnočasových aktivit a koníčků a naopak zvýšení času potřebných k činnostem souvisejícím s užíváním látky, především k jejímu obstarání. Puzení po látce se v hierarchii hodnot člověka posouvá stále výše. V tomto jednání závislý jedinec pokračuje i přes vědomí škodlivosti jeho chování.

Obecně převládá názor, že závislosti podléhají spíše lidé s menším intelektem a lidé ze sociálně slabého prostředí. Míra intelektu však na vyvolání závislosti u člověka nemá vliv, mezi závislými se dnes lidé vysokoškolsky vzdělaní vyskytují zcela běžně. Spíše se jedná o skladbu a vyváženost lidské osobnosti. „*Nejcharakterističtější pro ně je nestálost, vzdorovitost, malá tolerance k stresu, velká vzrušitelnost, nezdrženlivost, sebelítost, nevhodná upřímnost, intrikánství, závislost na úsudku jiných, přehánění ve výpovědích, neboť realita je považována za nezajímavou.*“¹³ Takto nevyzrálé osobnosti se pak uchylují k nějaké ze závislostí častěji. Někteří lidé mají i tak k závislosti blíže než ostatní.

Dle nových vědeckých poznatků velmi výraznou roli sehrává i dědičnost a genetika. Vědci našli tzv. gen závislosti. „*Prozatímni výsledky výzkumů ukazují, že až každý čtvrtý kuřák má kvůli genům menší šanci s kouřením přestat. Genetické predispozice přitom hrají u závislosti na tabáku roli asi ze 60%.*“¹⁴ Takto velké číslo se může stát v běžném životě plném látek vyvolávajících závislost výrazným handicapem.

¹³ MARHOUNOVÁ, J., NEŠPOR, K. Alkoholici, feťáci a gambleři. Praha:Empatie, 1995. s.58.

¹⁴ <http://www.ikem.cz/www?docid=1010427>

Zcela zásadní je ovšem dle mého názoru vliv prostředí. Především pak rodiny, jako hlavního činitele socializace. Právě rodina zprostředkovává informace o možných rizicích a nástrahách života. Zde by se měl člověk již v dětství dovědět o možných následcích užívání některých látek. Je vhodné, aby šli rodiče dětem příkladem. Pokud matka i otec kouří, je vysoce pravděpodobné, že tak bude činit i jejich potomek. Je třeba, aby dítě svůj volný čas vyplnilo smysluplnými aktivitami a aby v jeho životě panoval určitý řád. Tak se lze vyvarovat trávení veškerého svého času s kamarády, s nimiž pak se zakázanými látkami experimentují. Vycházím přitom, ze své vlastní zkušenosti, když jsem v mládí navštěvoval kroužek fotbalu. Zaneprázdněnost tréninky a únava, která se po nich dostavovala, měly za následek, že jsem na neřesti, které na mě číhaly, neměl ani pomyslení. Vhodně zvolené koníčky a kroužky, tak jsou jistě nápomocny k tomu, aby se člověk nenudil a vyhnul se některým negativním nástrahám v podobě například alkoholu či drog.

2.2 Netomanie

Nyní bych se chtěl zmínit o nové formě závislosti, která se týká hlavně mladších generací, ale výjimkou nejsou ani ty starší. Za počátky rozvoje internetu v soukromé sféře je považováno období kolem roku 1992. Tehdy se vědci ze švýcarského institutu pro jaderný výzkum CERN v čele s Timem Berners-Lee, rozhodli spustit první webová stránka. Na ně následně navázali Američané, když zdarma zpřístupnili webový prohlížeč. Jen těžko v té době mohli předvídat, jakým neuvěřitelným fenoménem se internet stane, natož jakou se to stane rychlostí. V dnešní době začíná být internetové připojení samozřejmostí nejen doma, ale například i v restauracích. Za pomoci chytrých mobilních telefonů, můžete být on-line prakticky 24 hodin denně. Internet se stal velice dobrým pomocníkem při mnoha činnostech ve všech oblastech a jeho možnosti se zdají být takřka nevyčerpatelné. Dnes již není žádným problémem nakoupit si za pomoci internetu jakékoliv zboží, uhradit faktury či vyřídit korespondenci. Koneckonců e-mailové služby se pomalu, ale jistě prosazují na úkor tradiční formy v podobě listu poslaného poštou.

„Snadná komunikace je asi hlavním faktorem internetu, který jej odlišuje od ostatních médií. Přitom náklady na internetovou komunikaci jsou velmi nízké, pokud ne přímo nulo-

*vé. Ekonomická dostupnost a relativní uživatelská jednoduchost pak činí z internetu nejužívanější komunikační médium současnosti.*¹⁵ Bezdnou studnicí se pak tato síť stala ve sféře zábavy, poskytuje nepřehledné množství her, videí, filmů a muziky společně s informacemi z celého světa, prakticky o čemkoliv.

Jakým však dokáže být internet pomocníkem, takovou se může stát při nekontrolovatelném užívání i hrozbou. Míra jeho užívání by měla být přiměřená a neměl by se stát volbou při každé volné chvíli. V teoretické rovině si dokážu představit osobu, která pracuje přes internet, veškeré finanční toky spravuje také tak. Potraviny si též objedná touto cestou a ke komunikaci s přáteli využívá sociální síť. Tato osoba pak prakticky nemusí odejít z domu celý měsíc nebo rok. Kdy lze tedy ještě míru užívání internetu považovat za přiměřenou a kdy se již jedná o závislost, tedy netomanii?

*„Netomanie se projevuje v užívání specifických služeb, které internet poskytuje: závislost na e-mailové nebo „chatové“ komunikaci, na on-line okruzích, burzách, on-line akcích, on-line nakupování, on-line pornografii a počítačových hrách.*¹⁶ Především se pak jedná o stav, kdy má člověk nutkání otevřít si internetový vyhledávač a prohlížet si stránky, aniž by to mělo nějaký účel a smysl. Většinu dne se snaží být on-line a pokud zrovna není, těší se, až bude znovu připojen. Hledá nové zprávy a otevírá je, aniž by ho daná tematika zajímala. Prochází různými nabídkami e-shopů, aniž by měl o jakémkoliv zboží zájem.

Dle Youngové se jedná o závislost, pokud je z následujících osmi bodů vyhodnoceno kladně, alespoň pět. 1-zamyšlení a roztržitost při práci s internetem, 2-k uspokojení musí jedinec na internetu trávit více času, 3-snaha o zkrácení užívání internetu selhává, 4-omezení internetu má za následek vznětlivost či mrzutost, 5-jedinec bývá připojen déle, než původně zamýšlel, 6-kvůli častému užívání internetu hrozí jedinci ztráta vztahu či zaměstnání nebo problémy ve škole, 7-osoba závislá na internetu podává svému okolí či terapeutovi klamně informace, 8-internet znamená pro jedince únik od problémů všedního života.

Kapitolou sama o sobě je rozmach sociálních sítí na webu. Tedy taková služba, jenž uživateli umožňuje vytvořit si zde profil a sdílet různé informace, ať už v podobě obrázků,

¹⁵ PAVLÍČEK, A. Nová média a sociální síť. Praha: Oeconomica, 2010. s.50.

¹⁶ SEKOT, A. Úvod do sociální patologie. Brno: Masarykova Univerzita, 2010. s.33.

videí nebo komunikace prostřednictvím chatu. „Epochální změnu na Internetu oznámila v září 2009 firma Nielsen Company, zabývající se průzkumy. Čas, který uživatelé na celém Internetu strávili na sociálních sítích, poprvé přesáhl dobu strávenou na e-mailu.“¹⁷ Obliba sociálních sítí tedy velmi rychle rostla a stala se hojně využívanou službou, kterou internet nabízel.

Nejznámější a zároveň nejrozšířenější je Facebook. Tento fenomén moderní doby, který založila trojice amerických studentů v čele se známým Marcem Zuckerbergem roku 2004, již po osmi letech oslavil registraci jedné miliardy uživatelů. Příběh založení Facebooku (dále jen FB) se dokonce dočkal filmové adaptace. Každý uživatel FB si může vybrat okruh přátel, s kterými hodlá komunikovat a sdílet informace. Vzájemně si mohou okomentovat své příspěvky, případně k nim přidat ikonku palce nahoru na znamení, že se jim to líbí, tzv. „like“. Mohou se též vytvářet různé zájmové skupiny. V současnosti se FB stal velice výkonným komunikačním kanálem, který nevyužívají jen soukromé osoby, ale také firmy a právnické osoby. Ty si zde mohou vytvořit svoji stránku za účelem propagace své činnosti, ať už za pomoci různých soutěží či jiných reklamních aktivit.

S mnoha službami, funkcemi a dalšími vymoženostmi jaké FB nabízí, jsou ovšem také spojena bezpečnostní rizika, které si ne každý plně uvědomuje. FB je často kritizován za zacházení s osobními údaji, někteří ho dokonce podezřívají s propojení s americkou vládou. Těmto spekulacím také nahrává uskutečnění sociálního průzkumu, do něhož bylo zapojeno téměř 700 000 uživatelů, ovšem aniž by to věděli, nebo s tím souhlasili. Samotný experiment spočíval v rozdělení této skupiny na dvě poloviny, kdy jedné z nich byly filtrovány negativní zprávy přijaté od přátel a té druhé naopak zprávy pozitivní. Jak vyplývá z oficiální zprávy Národní akademie věd USA, byl dokázán vliv těchto filtrací na uživatelskou náladu a cítění. Prakticky se tak jednalo o manipulaci s emocemi nic netušících lidí. Takové jednání je sice v souladu s podmínkami a pravidly o zacházení s daty na FB, rozhodně je však v rozporu s vědeckou etikou, která velí, že zkoumaný jedinec musí s experimentem dobrovolně souhlasit a být s ním srozuměn. Je tedy otázkou, zda již několik podobných experimentů neproběhlo či neprobíhá, pouze s tím rozdílem, že by se jednalo o neveřejné projekty. Možnosti jsou nepřehledné, takto početný vzorek populace, který

¹⁷ KIRKPATRICK, D. Pod vlivem Facebooku, příběh z nitra společnosti, která spojuje svět. Brno: Computer Press a.s, 2011. s.239.

lze navíc snadno vyfiltrovat na potřebnou skupinu jedinců, je snem každého sociologa. Nabízí se také komerční využití ve prospěch nákupu zboží. Pokud se v tomto ohledu bude rozhodovat mezi atributy, jako jsou zisk a peníze versus morálka a etika, tak je dle mého názoru, formovaného životem v dnešní době, již dávno rozhodnuto ve prospěch druhé alternativy.

Faktem, že tato oblast skýtá spoustu nebezpečí, dokazuje jeden belgický experiment. Na ulici byl osloven náhodně vybraný vzorek lidí, za účelem natáčení televizního pořadu. Lidé byli přizváni k věštci, který jim měl sdělit informace o jejich životech. K překvapení všech, byl nevěřitelně přesný. Pochopitelně se však nejednalo o žádného věštce, pouze spolupracoval s týmem, který získával informace dostupné on-line, především pak z FB.

Lidé často nedokážou plně rozlišit, jaké informace je vhodné na stránky uvést a jak lehce jsou některé zneužitelné. „Z důvodu nalézt přátele, spolužáky, známé či kolegy zveřejňují uživatelé Facebooku ve svých profilech velké množství osobních údajů. Mnozí z nich si ani nedávají příliš mnoho práce s nastavením jejich ochrany a díky tomu se stávají snadným cílem krádeží, takových informací.“¹⁸ Policie již eviduje několik případů, kdy si zloděj vytipoval vykradený byt za pomoci sociálních sítí. Zde se totiž uživatelé pochlubí odjezdem na dovolenou, nebo přidávají příspěvky rovnou z dovolenkové destinace. Za pomoci ostatních informací, tak má lupič velice usnadněnou cestu k vyloupení bytu. Sdílení informací osobního charakteru má někdy za následek narušení soukromí, proto je na zvážení uživatele v jaké míře tak bude činit.

Možnosti využití sociálních sítí, k nekalým účelům neznají mezí a jejich počet se rychle zvyšuje. Objevily se případy, kdy se po rozchodu páru rozhodnul jeden z nich, že na FB vyvěsí fotky bývalého partnera za účelem jeho zesměšnění. Takové chování může na poškozeném zachovat velice vážné psychické následky. V podobném případě zveřejnění nevhodných fotek v Brazílii, žena neunesla potupu, které byla vystavena a spáchala sebevraždu.

Dalšími podvody v tomto sektoru jsou krádeže a následné zneužívání vyvěšených fotek nebo založení účtu cizí osobě, aniž by o tom věděla. Mezi nové formy zneužívání sociálních sítí patří jejich využití k propagaci nezákonného sdružení nebo spolku. Například

¹⁸ KULHÁNKOVÁ, H. Fenomén Facebook. Kladno: BigOak, 2010. s.102.

v Mexiku je drogové kartely využívají k náboru nových zločinců. Na síti prezentují své bohatství dosažené nezákonnou činností a fotografují se, se zbraněmi, s množstvím bankovek nebo v silných autech. Mladí chlapani je s vidinou lehce nabitého bohatství následují.

Abych zde neuváděl pouze negativa spjatá s využíváním sociálních sítí, je třeba uvést, že v určitých případech může mít také pozitivní dopady. Vzhledem k rozsahu, jakého se sociální sítě dočkaly, musela se tomuto faktu přizpůsobit i strana zákona, tedy policie. Ta se plně adaptovala na nové podmínky a služby sociálních sítí se snaží využívat ve svůj prospěch. FB tak již pomohl k dopadení několika zločinců a dále pomáhá rozkrývat trestnou činnost. Jednou z hlavních myšlenek při zakládání FB, byla snaha o to, aby se spolu lidé nebáli navázat kontakt a udržovali spolu přátelské vztahy. To se jistě podařilo, mnoho lidí, kteří ztratili kontakt na své bývalé přátele, je opět našlo právě zde. FB také jistě přispěl ke vzniku mnoha nových silných vztahů a svazků.

Mezi další známé sociální sítě patří **Twitter**, jeho těžiště tvoří krátké textové zprávy tzv. tweety, rozesílané svým uživatelům. Ti si mohou vybrat okruh uživatelů, kterým budou tweety zasílány a sami si také mohou vybrat, od koho jim budou chodit, například dle zájmu. Tedy pokud jsem fanouškem tenisu, nastavím si odběr zpráv z kanálu Tomáše Berdycha, pokud ten pak na twitter vloží příspěvek, dojde mi prostřednictvím SMS na můj mobilní telefon. Twitter je sice druhou nejznámější sociální sítí u nás, ovšem v porovnání s FB má jen zlomek uživatelů.

Instagram je sociální sítí zaměřenou na sdílení fotografií a obrázků, ty lze jednoduše za použití filtru změnit a odeslat. Je kompatibilní s jinými sítěmi jako FB nebo Twitterem. Nevýhodou je skutečnost, že podporuje jen operační systémy Android, kterým nedisponují všechny mobilní telefony.

U nás ne tak známou, ovšem ve světě oblíbená, je sít' **Myspace**. Ta se představuje jako místo, kde se lidé spojují, objevují a sdílejí. Hlavním tématem je zde umění jako takové, je to vhodné místo pro herce, zpěváky, designéry, spisovatele či fotografy. Nejoblíbenější je zde zřejmě velká hudební knihovna.

Mezi úspěšné české sociální sítě můžeme zařadit portál- **Spolužáci.cz**, jenž sdružuje bývalé či současné spolužáky. Jak dobře vím i ze své zkušenosti, lze si zde snadno vymě-

ňovat informace, nejen vztahující se ke studiu. Je zde možno ukládat různé materiály, nebo vkládat vzkazy na nástěnku. Návštěvnost tohoto serveru se pohybuje kolem 460 tis. reálných uživatelů za měsíc.¹⁹

Dalším českým portálem je **Lidé.cz**. „*Služba Lidé.cz nabízí možnost seznámení uživatelů, pomocí prohlížení profilů a jejich obsahu. S vybraným uživatelem lze po jeho odsouhlasení a vyplnění vlastního profilu komunikovat formou soukromé konverzace v reálném čase.*“²⁰ S průměrnou denní návštěvností kolem 60 tis., se řadí k nejúspěšnějším českým internetovým stránkám.

Podobný server **Libimseti.cz** je zaměřen především na zábavu pro mladé lidi, 85% uživatelů je ve věku mezi 15 ti až 35 ti roky a čítá cca 1,4 mil. registrací. Uživatelé si zde mohou založit profil, vkládat fotoalba nebo účastnit se různých soutěží. Následně mohou hodnotit ostatní uživatele na bodové stupnici 1-10. Důležitým prvkem je seznamka, kde se lidé mohou seznámit. Za tímto účelem server pořádá párty a společenské akce. Za zmínku stojí, že výše uvedené české servery spojuje jeden provozovatel seznam.cz, který je v této oblasti dominantním subjektem. Na internetu je nespočet serverů, které zprostředkovávají informace z celého světa, komunikaci mezi uživateli a postihují prakticky veškerou možnou oblast zájmů jedince. Jejich počet bude jistě stále stoupat, s cílem zacílit na možné uživatele, což se v konečném důsledku může projevit v rostoucím počtu závislostí na internetu.

S nepřiměřeným užíváním internetových služeb jsou spojena četná rizika. Co se fyziologické stránky týče, dlouhá sedavá činnost má za následek problémy v oblasti páteře, zejména té krční, tedy nejnamáhavější částí celé páteře. Její jednostranné namáhání může být příčinou vzniku svalové dysbalance, tedy nerovnováhy. Tyto problémy mohou ústít bolestmi krční páteře, bolestmi zad a celkově špatným držením těla. Výjimku netvoří ani nevolnosti a bolesti hlavy. Při dlouhodobém pohledu na obrazovku počítače vysychá v oku slzný film, je to zejména kvůli menší frekvenci mrkání, než při obvyklých činnostech. Čtení textu na počítačové obrazovce je pro oko namáhavější, nežli čtení vytištěného textu. Musí více ostřit, důležité jsou i světelné podmínky, které panují v místnosti. „*Organismus je přetěžován, člověk si nepřipouští, že vyhledávání nových informací je namáhavé a stresující. Při stresu se v mozku vyplavují tzv. excitační aminokyseliny, které způsobují zvýšené*

¹⁹ http://www.netmonitor.cz/sites/default/files/vvnetmon/2014_09_netmonitor_offline_report.pdf

²⁰ <http://napoveda.seznam.cz/cz/lide/o-sluzbe-lide.cz/>

odumírání neuronů. To má následky, které se objevují v oblasti psychické.“²¹ Klesá zejména pozornost a schopnost soustředit se.

Komunikace vedená převážně prostřednictvím počítače, snižuje schopnost komunikovat přirozeně, tedy verbální cestou. Člověk se postupně odpoutává od reálného světa a ocitá se v tom virtuálním, který se zdá být snazší. Nabývá novou identitu, tedy tu, kterou si vytvoří. Anonymita poskytuje bezpečí. V tomto světě se z některých stávají, „z beránek vlci“. Jedinec se již nebojí provokovat a použít agresivní styl chování, přímá konfrontace „z očí do očí“, totiž nehrozí.

Takovou zkušenost jsem si odnesl já z několika chatů, kterých jsem se účastnil. Objevují se na nich provokatéři, kteří napadají názory ostatních, což pak prakticky znemožňuje normální komunikaci. V jiných případech se zase může jedinec snažit zalíbit ostatním, přikrášluje své vlastnosti a snaží se stoupat v očích jiných či realizovat nenaplněné ideály z běžného života. *“Zdá se tedy, že dospívající využívají internetu často jako prostředku pro hledání a experimentování s vlastní identitou.*“²² Pokud se tak děje často a pravidelně, závislý jedinec ztrácí schopnost odlišit realitu skutečnou od té virtuální. Izoluje se a stává se méně společensky aktivní. Většinu prožitků mu zprostředkovává počítač, chybí mu mezilidská interakce a po emocionální stránce může vykazovat nerovnováhu či strádání. Toho si však není vědom, protože jeho žebříček hodnot je již poznamenán odloučením z běžného života, kde se jeví nevýrazně, bez větších aktivit.

Problematika závislosti na internetu, je v mých očích nebezpečná z toho důvodu, že je jen těžko čitelná a laicky diagnostikovatelná. Mám tím na mysli zejména tu skutečnost, že čas trávený na internetu není tak výrazným varovným signálem jako například v případě alkoholika, pít alkoholu. Tedy pokud bude jedinec trávit většinu týdne v hospodě či baru, je to znamení o možném negativním důsledku tohoto chování, protože mezi lidmi je přece jen rozšířené povědomí o škodlivosti této návykové látky. Pokud, ale bude většinu času trávit netoman připojený na internetu, jeho okolí jen těžko vyhodnotí tuto situaci jako nebezpečnou. Je to zejména tím, že na internetu lze trávit čas produktivně a užitečně, v což zřejmě nejbližší závislého doufají. Dalším problémem je, že netomané většinou nevyhle-

²¹ MÜHLPACHR, P. Sociopatologie. Brno: Masarykova Univerzita, 2008. s.95.

²² ŠMAHEL, D. Psychologie a internet- děti dospělými, dospělí dětmi. Praha: Triton, 2003. s. 52.

dávají společnost a jejich počínání je skryté veřejnosti. Jelikož se nyní nacházíme v „počítačové době“ a počítačová gramotnost se stává samozřejmostí, stejně jako přítomnost tohoto zařízení v každém domě či bytě, lze se obávat růstu počtu případů tohoto druhu závislosti. To vše v kontextu doby, kdy má mládež pasivní postoj k aktivnímu trávení svého volného času. *„Celou situaci komplikuje fakt, že dnešní mládež je ve využívání virtuálních technologií obvykle mnohem pokročilejší než jejich rodiče a učitelé. Ti tedy ani nedokážou dítě zodpovědným způsobem poučit o rizicích komunikace na internetu.“*²³

2.3 Gambling

Pod tímto cizím pojmem lze spatřit patologickou závislost na hraní hazardních her. Stejně jako předešlá závislost, ani tato se nevyznačuje fyzickou závislostí, ale postihuje spíše psychickou stránku člověka. Toto téma je mi blízké nejenom z toho důvodu, že jsem se mu věnoval již při psaní své bakalářské práce, ale i proto, že se v mém okolí vyskytovaly osoby, které s tímto „zlovykem“ měly problémy. A také proto, že stále věřím, že se jedná o podceňovanou oblast lidské společnosti s případnými fatálními následky pro osobu tímto postihnutou a pro její okolí. Zaráží mně pak přístup státu, který svým postojem k této sféře, prakticky vytváří podmínky pro její existenci. A když už existuje určité legislativní omezení hazardu, tak není kladen důraz na jeho dodržování. Což znázorňuje příklad zákazu hraní hazardních her osobám mladších 18 let, realita je však odlišná a pro mládež se rozhodně nejedná o tabu.

Změny chování jsou typickým následkem závislostí a výjimkou není ani patologické hráčství. Dle Mezinárodní klasifikace nemocí se jedná o nutkavou a impulzivní poruchu. *„Porucha spočívá v častých opakovaných epizodách hráčství, které dominují v životě subjektu na újmu hodnot a závazků sociálních, vyplývajících ze zaměstnání, materiálních a rodinných.“*²⁴ Jednoduše řečeno, hráč zanedbává veškeré své běžné činnosti na úkor hazardní hry. Ta je totiž stále náročnější na množství času. Ten je potřebný nejen k samotnému hraní, ale postupně také k obstarávání prostředků ke hře. Toto své chování se snaží před svým okolím skrývat, platí, že gambleři jsou velice dobří lháři, což ztěžuje rozpoznání

²³ FISCHER, S., ŠKODA, J. Sociální patologie. Praha: Grada Publishing, 2014. s.127.

²⁴ Mezinárodní klasifikace nemocí, 10.revize. Praha: ÚZIS ČR, 1992.

závislosti včas. Pro přesnější klasifikaci lze užít metodiku Americké psychiatrické asociace (DSM-IV), kdy je třeba výskyt minimálně pěti znaků z těchto deseti.

- *„Zaměstnává se hazardní hrou“*.²⁵ Jedná se o přemýšlení o svých minulých zážitcích v kontaktu s hazardní hrou. Plánuje další takovou činnost, těší se na ni. Představuje si, jak vyhraje a jak naloží s výhrou.
- *„Aby docílil žádoucího vzrušení, musí zvyšovat množství peněz vkládaných do hazardní hry“*. Podobná situace jako tolerance na drogu u látkových závislostí. Hráči se dostavuje určitá míra vzrušení při hře o peníze. Pokud se jedná o přibližně stejnou částku, hráč si na to zvykne a pocit opojení již není dostačující. Lze ho ovšem dostat na stejnou hladinu, jako na začátku právě zvyšováním sázky a tedy současně i rizika.
- *„Opakovaně a neúspěšně se pokoušel hazardní hru ovládat, redukovat nebo s ní přestat“*. Vědom si negativních dopadů svého počínání, chce hráč hru omezit či úplně s ní skončit. Klade si předsevzetí, ať už o vyšší prohrané částky peněz, v případě omezení hry nebo se snaží tohoto sociálně patologického chování zanechat zcela. Dle míry závislosti se, ale nejedná o lehký úkol a osoba takto „postižená“ často v této situaci selhává.
- *„Když se pokouší snížit hazardní hru nebo s ní přestává, cítí neklid a podrážděnost.“* Gambler je světem hazardu pohlcen, jeho tělo si již zvyklo na příval hormonů, které se při hře vyplavují a kterými je ovlivněna jeho mysl. Není tak vůbec lehké s ní přestat. Na hru stále myslí, ale hrát již nechce. Cítí tak frustraci a má špatnou náladu.
- *„Používá hazardní hru jako prostředek jak uniknout problémům nebo mírnit dysforickou náladu (např. pocity bezmocnosti, viny, úzkosti, deprese).“* Hraní se stává únikem z reality, v době hraní se gambler nezaobírá jinými starostmi a při hře je mu dobře. Zvláště pokud se mu daří vyhrávat potažmo neprohrávat. Právě tato funkce „úniku od problémů“ je často překážkou k zanechání hry. Někteří hráči jsou sice schopni za normálních podmínek „abstinovat“, ale při výskytu problémů a potíží hru opětovně vyhledají.

²⁵ NEŠPOR, K. Návykové chování a závislost. Praha: Portál, 2011. s.29.

- *„Po ztrátě peněz při hazardní hře se následujícího dne k hazardní hře vrací, aby je vyhrál nazpět“.* Prohru považuje závislý jedinec pouze jako dočasný stav, který odvrátí právě hrou další. To je ten moment, kdy se rozjíždí „kolotoč proher“ ze kterého již nelze vystoupit a který má fatální následky pro život tohoto jedince. Ve snaze vyhrát své prostředky nazpět, hráč navyšuje sázky a podstupuje větší riziko. Nepřemýšlí o hodnotě peněz a o problémech, které může jeho další prohra způsobit.
- *„Lže příbuzným, terapeutovi nebo jiným lidem, aby tak zakryl rozsah svého zaujetí hazardní hrou“.* Jak jsem již výše uvedl, gambleři dokážou velice obratně „mlžit“ a zapírat ohledně jejich vztahu ke hře. Lžou o výši prohraných prostředků, okolí přesvědčují, že jejich zaujetí pro hru je minimální. Své návštěvy heren a kasin doma zapírají.
- *„Dopustil se ilegálních činů jako padělání, podvodů, krádeží nebo zpronevěry kvůli hazardní hře“.* Člověk již v této situaci, kdy nedostává svým finančním závazkům, není schopen rozlišit následky svého chování a uchyluje se k nekalostem, ač by to za normálních okolností bylo proti jeho přesvědčení. V některých případech se pak jedná o zvlášť zavrženíhodné chování či kriminalitu.
- *„Ohrozil nebo ztratil kvůli hazardní hře signifikantní vztahy, zaměstnání, vzdělání nebo kariéru“.* Zaujetí hrou je natolik vysoké, že je hráč schopen všechny tyto důležité oblasti lidského života odsunout směrem dozadu, co se jeho pozornosti týče. Jejich zanedbávání má pak logicky negativní dopady.
- *„Spoléhá na druhé, aby mu poskytovali finanční prostředky a mírnili tak zoufalou finanční situaci, do které se dostal kvůli hazardní hře“.* Pro obstarání hotovosti potřebné ke hře je závislý schopen jakéhokoliv příběhu, který by mu mohl přinést její vidinu. Často jsou první obětí gamblerovi rodiče. Ty se snaží potomkovi v dobré víře pomoci z nesnází a neuvědomují si závažnost situace. Do dluhové pasti je schopen stáhnout spolu s nimi i kamarády a přátele.

To, co odlišuje hry hazardní od her běžných, které mají na člověka pozitivní dopady v podobě získávání nových zkušeností, upevňování si dovedností či relaxační funkce, jsou peníze. *„Významnou roli při rozvoji patologického hráčství hrají peníze. Spoluvytvářejí*

*bludný kruh hazardní hry, kdy hráč po první výhře chce vyhrát ještě víc.*²⁶ Tvoří tak jeden z hlavních motivů hráčů, tedy snahu přijít k lehkému zisku. Jedná se totiž o fyzicky nenáročnou činnost, která navíc může být odměněna daleko lépe, než tvrdá dřina. Jediné zatočení ruletou, jediné zmáčknutí tlačítka výherního automatu či jediný gól ve sportovním utkání může hráči vynést více, než měsíc v zaměstnání. Zní to lákavě, že? Záleží jen na výši vkladu a druhu hazardní hry, potažmo pravděpodobnosti výhry. „*K dalšímu možnému motivu vzniku hráčské vášně či dokonce závislosti může patřit osobní hazardní hru adorující kamarádi, přátelé či známí. Ti většinou vyzdvihují pozitivní stránku hry a bagatelizují naopak její nepřehlédnutelná rizika.*“²⁷ Pokušení zkusit zahrát si takovou hru jistě podpoří zkušenost některého z kamarádů, který se pochlubí svou snadnou výhrou. Jak už to však bývá, s prohrami se chlubí jen málokdo.

Za jednu z nejhorších variant, která se může začínajícímu hráči přihodit, je velká výhra. Ač se to zdá divné, je tomu právě tak. Hráč si ověří, že hraním hazardní hry se opravdu dají vydělat peníze. Tomuto z dlouhodobého hlediska klamu uvěří a pokouší se o další výhry. Ty již nemusejí přicházet a hráč začíná své peníze prohrávat.

Peníze, ale nejsou jedinou hybnou silou, která člověka vede do této hazardní pasti. Dnešní moderní svět vytváří vnější tlaky na výkonnost jedince. Je třeba být úspěšný ve škole. Obstat si dobrou práci, ve které je s ohledem na situaci na trhu práce nutné rovněž nezahálet. Je potřebné postarat se o rodinu a její výdaje. Tyto faktory spolu s ostatními všedními problémy života vytvářejí pro mnoho lidí stresové situace. A právě hazardní hra může být jednou z forem úniku od stresu. Pro některé jedince je hazard adrenalinovou záležitostí, při které uniká ze stereotypu života a při které cítí velké vzrušení. U mužů se často objevuje soupeřivý moment: jít za rizikem, vsadit se sám se sebou, že vyhraji. Nejdříve si myslí, že má vše pod kontrolou, až najednou zjistí, že ne. Tady je třeba zdůraznit, že principiálním důvodem, pro který lidé hrají, je pocit slasti. Protože „pravý“ hráč nehraje proto, aby vyhrál, ale kvůli vzrušení.²⁸ Hráč „investuje“ své prostředky, přičemž nikdy neví, s jakým výsledkem se bude muset vypořádat.

²⁶ ŠVARCOVÁ, E., ČAPEK, R. Pro prevenci sociálně-patologických jevů. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002, s.73.

²⁷ SEKOT, A. Úvod do sociální patologie. Brno: Masarykova Univerzita, 2010. s.60.

²⁸ JANIÁKOVÁ, D. Tak už dost. Východiska zo závislostí. Bratislava: Kontakt, 1956. s.109.

Sociálně patologický jev v podobě hazardního hráčství ohrožuje celou populaci, přesto lze vymezit určitou skupinu, kterou můžeme označit jako rizikovou. Tedy takovou, jenž bude mít větší předpoklady ke vzniku závislosti, než u jiných lidí. Z hlediska dělení dle pohlaví, není překvapením, že prim hrají v této oblasti muži. Z dat Ústavu zdravotnických informací a statistiky je patrné, že zatímco v roce 2013 bylo s diagnózou patologického hráčství léčeno 1239 mužů, se stejnou diagnózou u žen to bylo jen 190. Procentuálně vyjádřeno se jedná o poměr 86,70% mužů a 13,30% žen. Odborníci se přou, jak výrazně se v těchto číslech projevuje fakt, že ženy vyhledávají lékařskou pomoc častěji, než muži. Z historického hlediska se však poměr žen závislých na hazardu stále zvyšuje a stejný trend lze očekávat i do budoucna. „*Při dnešních možnostech vystavení mladých žen a dívek hraní nelze vyloučit, že během následujících let procentuální rozlišení pohlaví u hráčů zcela vymizí*“.²⁹ Emancipace žen totiž zasáhla i toto odvětví, ženy již disponují dostatečnými prostředky a je často pouze na nich, jak s nimi naloží.

Jelikož, je ve většině vyspělých států vymezena věková hranice od kdy je možné účastnit se hazardních aktivit, je zarážející, že se týká většiny věkových kategorií. Je zřejmé, že nejčastěji zastoupenou věkovou skupinou, které se tato problematika týká, je ta, která má takové počínání legislativně povoleno. U nás tedy od 18 ti let výše. Většinou jde o mladé lidi ve věku okolo 20-25 let. My léčíme jen dospělé od 18ti let, ale měli jsme už i telefonáty, jestli nevezmeme někoho mladšího.³⁰ To je mimo jiné samozřejmě důsledkem toho, že se jedná o období začátku ekonomické samostatnosti. Někteří lidé mají najednou prostředky, se kterými mohou samostatně hospodařit, aniž by jim do toho někdo mluvil a hazardní hra pro ně znamená jednu z možností jak si peníze užít. Je to také jedna z variant, jak mohou trávit čas se svými přáteli.

Věkovou kategorii do 18-ti let bych zde správně neměl vůbec zmiňovat, jelikož by se jí tato činnost neměla vůbec týkat. Smutným faktem ovšem je, že je třeba naopak na tuto skupinu zaostřit pozornost. Dle statistických dat ÚZIS za rok 2013 vyhledalo odbornou pomoc 55 lidí ve věku 15-19 let a dokonce 4 lidé mladší čtrnácti let. „*Děti a mladiství jsou věkovou skupinou, u které vzniká patologické hráčství nejrychleji, během několika týdnů*

²⁹ PRUNNER, P. Psychologie gamblerství, aneb Sázka na štěstí. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008.s.158.

³⁰ JANIÁKOVÁ, D. Tak už dost. Východiska zo závislostí. Bratislava: Kontakt, 1956. s.99.

*nebo měsíců*³¹. Přitom se jedná o specifickou skupinu, jejíž chování by mělo být pod dohledem rodičů. Jak je tedy možné, že se u nás objevují patologičtí hráči ve věku dětí? Příčiny lze hledat jednoznačně v oblasti rodiny dítěte, jelikož právě ta jako hlavní socializační činitel, by měla být hlavním pilířem v předcházení problémům tohoto typu. Základem je jistě jít dítěti příkladem, pokud mně bude dítě vidět jako otce, který svůj volný čas tráví po hernách a kasinech, je pravděpodobné, že až bude mít možnost, zkusí tuto kratochvíli také. Mechanismus učení se zkušeností, tedy učení se způsobem imitace- napodobováním a způsobem interiorizace- zvnitřněním zkušeností, je u dětí základem naučeného chování.³² Dalšími chybami může být neustálé podceňování dítěte a jeho schopností, nedostatečné vedení dítěte ze strany rodičů spolu s nedostatečnou kontrolou jeho chování. Nebo naopak přílišná přísnost rodičů, striktní vyžadování daného chování bez empatické složky a tvrdé tresty za jeho nedodržení. Také děti ze sociálně slabých podmínek mají blíže k propadnutí závislosti, ať už to je vinou nedostatku pozitivních podnětů ve svém okolí nebo jako touha získat nějaké prostředky.

Pravděpodobnost výskytu problémů se závislostí mají děti vždy, když nějakým způsobem strádají, ať už po stránce materiální či hlavně po stránce citové. Děti potřebují mít ve svých rodičích oporu. Pokud rodič svoji funkci neplní, vystavuje dítě většímu tlaku, který může vyústit právě případy sociálně patologického chování. Časté jsou případy, kdy je dítě po rozvodu rodičů přiděleno jednomu z nich. Takto ovlivněná výchova má své úskalí, protože rodič se musí starat o hmotné zabezpečení dítěte a již mu nezbývá čas či energie na dostatečné vedení svého potomka. V této situaci se vyskytuje mnoho českých rodin a při neposkytnutí pomoci širší rodiny v podobě prarodičů, se jedná o situaci velmi náročnou pro obě strany.

Poslední věkovou skupinou, jíž se hazard dotýká, jsou senioři. Zde je tato problematika spjata s přebytkem času po skončení profesní kariéry, hazard je tedy jedna z forem trávení volného času. Výhodou je jeho fyzická nenáročnost. Jelikož na seniory dopadají důsledky částečné sociální izolace a ztráty některých životních rolí, mohou někdy vzít za vděk nabízené „náruči hazardu“, jenž je ráda přijme do své komunity. *„Je pravdou, že hraní může stárnoucím osobám přinést nové zážitky a nové pocity. Tyto se mohou vázat na pobyt v*

³¹ MÜHLPACHR, P. Sociopatologie. Brno:Masarykova Univerzita, 2008. s.93.

³² MACHALOVÁ, M. a kol. Dialógy o závislostiach . TakeOff Advertising, s.r.o., 2010.s.78.

*stimulačně bohatém prostředí, které díky prožívanému vzrušení zprostředkovává novou „variaci podráždění“.*³³ Vzhledem k tomu, že se jedná o sociálně slabší skupinu lidí, při propadnutí hraní, se mohou velmi rychle potýkat s ekonomickými problémy.

Mezi rizikovou populací se též řadí některé osoby dle jejich profese, především jsou to ta povolání, kdy dochází k častému kontaktu s herními přístroji. Jedná se o obsluhy těchto herních zařízení, krupiéry, barmany, či servírky. Jelikož jsou svědky výher návštěvníků, mají nutkání hazardní hru též zkusit. Mezi další ohrožené profese patří ty, kdy jsou pracovníci vystaveni velkému psychickému tlaku nebo kdy jsou v kontaktu s velkým množstvím peněz. Obecně lze také říci, že hazardním hrám propadají spíše lidé méně úspěšní, to však neznamená, že by se jim úspěšní lidé úplně vyvarovali. Mezi gamblery se vyskytují lidé se základním vzděláním stejně jako vysokoškoláci, míra intelektu tak na vznik závislosti nemá vliv.

Velmi významným faktorem vzniku závislosti na hraní hazardních her je jejich dostupnost. Obzvláště v České Republice je vidno, že se tu provozovatelům hazardních her daří. Vysoká koncentrace možností, kde lze hrát o peníze má dle mého názoru za následek, že je pro mnohé návštěvníky těchto podniků, možno použít přísloví „příležitost dělá zloděje“. Některé ulice velkých měst jsou doslova „prosety“ množstvím heren, kasin, sázkovými kancelářemi nebo jinými druhy hazardních her. *„Míra dostupnosti heren nejrůznějšího typu a tedy provozování gamblingu v naší společnosti je nebyvalá, ničím pozitivním neospravedlnitelná, a tak téměř nesrovnatelná s kteroukoli zemí kterékoli kulturní sféry“.*³⁴ Dle informací Ministerstva vnitra je na našem území provozováno 265 kasin a cca 57500³⁵ technických herních zařízení. Tyto čísla nás řadí mezi evropskou špičku v této oblasti. Vezmeme-li v potaz počet obcí v ČR, který činí zhruba 6250³⁶, jsou tato čísla alarmující. Výherní automaty jsou dnes dostupné i v těch nejmenších obcích a jejich rozšíření lze jen těžko k něčemu přirovnat.

Průlomem v dostupnosti hazardních her znamenalo využití internetových služeb k těmto účelům. Toto propojení skýtá mnoho výhod ať už pro sázejícího či pro provozovatele. Mezi největší z nich patří zejména rozšíření internetu, připojit se lze prakticky odkud-

³³ PRUNNER, P. Psychologie gamblersství aneb Sázka na štěstí. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008.s.147.

³⁴ SEKOT, A. Úvod do sociální patologie. Brno: Masarykova Univerzita, 2010. s.59.

³⁵ www.mfcr.cz

³⁶ www.czso.cz

koliv, toto tvrzení ještě podporuje rozmach technologií nových mobilních telefonů. Spolu s režimem nonstop provozu internetových provozovatelů, tak lze hrát kdykoliv a kdekoliv. Výhodou je tedy časová úspora oproti návštěvě kasina či jiného typu provozu, navíc můžeme hrát v pohodlí svého domova. „*Jsou však i sázkaři, kteří internetové sázení využívají hlavně z důvodů, že tento druh hraní je pro ně zcela anonymní*“.³⁷ Poskytnutí anonymity je dalším významným faktorem, který může mít za následek zvyšování využívání internetových sázkových služeb. Je to výhodné zejména pro lidi, kteří nechtějí být spojováni s hazardním průmyslem, ať už pro svoje společenské postavení nebo také pro hráče, kteří již hraní propadly a tímto způsobem hrají nepozorováni. Právě tady bych se chtěl pozastavit a zdůraznit, že tato možnost hraní je pro závislého hráče obzvláště nebezpečná. Tím, že hraje nepozorován a kryje tak své závislostní chování se mu může dostat pomoci později, než při běžném způsobu hraní.

Pro provozovatele naopak možnost internetového hraní znamená neomezenou dostupnost jeho služeb za relativně nízké náklady, také lze nabídnout nové druhy sázkových příležitostí např. live sázky na sportovní utkání. Dle mého názoru se jedná bezesporu o sféru hazardního hraní, která se bude v budoucnu nejvíce vyvíjet a rozšiřovat. V současnosti je u nás 8 tuzemských provozovatelů internetových kurzových sázek, mezi nimiž je nejúspěšnější čtveřice Tipsport.net a.s, FORTUNA GAME a.s, SAZKA a.s a SYNOT TIP, a.s. Minimálně stejný počet pak tvoří zahraniční provozovatelé jako například společnost bwin.com, jenž je světovou jedničkou v oblasti online gamingu, kdy poskytuje každý den až 30000 sázek³⁸, bet365, UniBet či William Hill.

Nepřiměřené hraní a závislost na něm má neblahé účinky na téměř všechny stránky člověka. Jelikož je hráč často vystavován stresovým situacím v podobě hry, tato skutečnost se odráží na jeho zdravotním stavu. „*Američtí lékaři přirovnávají patologické hráčství k závislosti na kokainu. V obou případech dochází k nebezpečnému vybičování tělesných funkcí a pak ke stavu vyčerpání*“.³⁹ Objevují se zejména potíže s krevním oběhem, vysoký krevní tlak a srdeční problémy. Mohou se vyskytnout problémy se zrakem nebo páteří, to kvůli nevhodné pozici, ve které gambler tráví mnoho hodin. Při hře pak dochází k vylučování hormonů do těla, což má za následek nerovnováhu a změnu látkových proce-

³⁷ PRUNNER, P. Psychologie gamblersství aneb Sázka na štěstí. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008.s.58.

³⁸ www.bwin.com

³⁹ NEŠPOR, K. Už jsem prohrál dost. Praha: Sportpropag, 2006.s.18.

sů v těle. Zážitek odměny je zprostředkovaný aktivitou endorfinů, enkefalinů, dopaminu a pravděpodobně i serotoninu.⁴⁰ Tyto hormonální změny mohou být příčinou negativních dopadů v psychické oblasti člověka. Hráč je hrou zcela fascinován, a i když zrovna nehraje, myslí na ni. Přechází tak do stavu denního snění a myšlenky na hru jen stěží kontroluje. Často si představují velkou výhru a opojné pocity, s ní spojené. „*Postižení popisují intenzivní puzení ke hře, které lze těžko ovládnout spolu se zaujetím myšlenkami a představami hraní a okolností, které tuto činnost doprovázejí.*“⁴¹ Jelikož tyto myšlenky provázejí hráče po celý den, mohou vyústit v řadu psychických chorob, ať již schizoidního typu, nebo poruch sociálního chování až po osobnostní rozklad jedince. Charakteristickými rysy jsou egocentričnost, asociální chování s nedostatkem empatie, labilita a výbušnost. Není též schopen sebereflexe, většinou se za závislého nepovažuje, a když už ano tak je přesvědčen, že s hraním může kdykoliv skončit a to i bez cizí pomoci. Své počínání si omlouvá. Často jsou tyto problémy spojeny s nespavostí a podrážděností. Patrné jsou výkyvy nálad, dle toho jak se gamblerovi daří a toho zda má možnost hrát. Tímto svým chováním samozřejmě ovlivňuje své okolí, o vztahy se svými nejbližšími nepečuje, což může vyústit v jejich ztrátu a ještě větší osamělosti a izolaci. Objevující se poruchy pozornosti mají za následek pokles celkové výkonnosti jedince.

To, co se však pro patologicky závislého hráče jeví jako největší problém, je nedostatek prostředků ke hře. Peníze provází tuto činnost od začátku dokonce, jsou symbolem, motivem a odměnou zároveň, a to i přesto, že pro gamblera je následně důležitější samotné vzrušení při hře. Dlouhodobé hraní se ve výsledku vždy projeví jako vysoce ztrátové, závislí hráči mají, ale opačný názor a dle toho se i chovají. Vysoké prohry se snaží vyhrát zpět za každou cenu. Pokud již nejsou schopni tento „koníček“ financovat z vlastních zdrojů, obracejí se na své přátele či na bankovní sektor a žádají o půjčku. Toto počínání nepovažují za nebezpečné, protože jsou pevně přesvědčeni, že z další výhry, vše splatí. Další ztráty vážnost situace prohlubují, pokud již gambler vyčerpá všechny možnosti legální půjčky. Uchyluje se k podvodům a nekalostem a to i přes to, že by takového chování nebyl za běžné situace schopen, to vše v kontextu lži a nepravd, kterými své chování zakrývá. Výsledkem této situace může být fatální zadlužení během krátké doby. Tuto ekonomickou

⁴⁰ JANIÁKOVÁ, D. Tak už dost'. Východiska zo závislostí. Bratislava: Kontakt, 1956. s.91.

⁴¹ MARHOUNOVÁ, J., NEŠPOR, K. Alkoholici, feťáci a gambleři. Praha:Empatie, 1995. s.95..

krizi se hráč nesnaží řešit, jelikož potřebuje peníze pro svou hru. Není schopen racionálního uvažování a za jediné východisko, jak získat peníze a tím tuto situaci napravit považuje další hazardní činnost. Jelikož je trpělivost věřitelů jen velmi krátká a domáhají se splacení závazků hráče, nastává doba, kdy se „uzavírá smyčka“ nad jeho chováním. Co je velmi smutné, že na nezodpovědnost jednoho člověka zpravidla doplatí několik dalších. Především pak jeho rodina a nejbližší. Možnost exekuce a zabavení majetku jen prohlubují psychickou nepohodu závislého, což ztěžuje návrat do běžného života. *„Hráč se v této čtvrté fázi dostává do stádia, kdy rezignuje na vyřešení vzniklých problémů vlastní silou. Nachází se ve stavu beznadějného zoufalství. Ztrácí schopnost vlastního rozhodování, dostává se do značné celkové pasivity.“*⁴² Nežřídkou je, kdy nejsou gambleři schopni unést svoji situaci a sahají k radikálnímu řešení a to i v podobě pokusů o sebevraždu. Při pohledu na tyto fatální následky, již výše uvedených jako je rozklad osobnosti, ekonomickou nemohoucnost včetně tvrdých opadů na okolí gamblera, je tak s podivem, že stát tyto hazardní hry na svém území toleruje, dá se říci i podporuje. Dovolím si lehce pozměnit jedno rčení a charakterizuji jím tuto situaci jako „za vším hledej peníze“. Provozovatelé hazardních her jsou stále schopni u našich zákonodárců úspěšně lobovat dle svých potřeb, ač je nadevše patrné jakého „zločinu“ se na obyčejných lidech dopouštějí.

2.4 Patologické nakupování

Tento jev je charakteristický pro dobu, kdy u nás začaly vnikat podmínky pro jeho vývin. Tím mám na mysli stavby obrovských obchodních komplexů, kde lze pod jednou střechou nakoupit téměř veškeré druhy zboží, nebo alespoň ty nejvíce žádané. Jelikož se jedná mezi patologickými závislostmi o novou poruchu, není ještě jednoznačná její definice, či klasifikace. Ta sice není obsažena ani v Mezinárodní klasifikaci nemocí, dle jejich projevů ji však bude možné s jistotou zařadit mezi poruchy chování. Svým charakterem je nejbližší podobná klasifikaci jiným nutkavým a impulzivním poruchám. *„Jiné druhy trvale opakovaného maladaptivního chování, které nejsou sekundární k rozpoznanému psychiatrickému*

⁴² PRUNNER, P. Psychologie gamblerství aneb Sázka na štěstí. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008.s.110.

*syndromu a kde se zdá, že osoba opakovaně selhává ve snaze odolat puzení se takto chovat. Je tu prodromální období napětí s pocitem uvolnění v době činu.*⁴³

Alternativou pojmu závislost na nakupování jsou mezi odborníky považovány názvy jako shopoholismus či oniománie. Stejně jako u patologického hráčství, i zde se vyskytují epizody patologické činnosti, dle Mühlpachra či Sekota nazývané tahy. Těm předchází nutkání, jedná se pro závislého o neodolatelné puzení jít nakupovat. Myšlenky zaobírající se nakupováním, aniž by byla potřeba tak činit. „*Postižený si je vědom narůstajícího napětí před provedením činu (neklidu, pocitu tlaku). Toto napětí lze eliminovat realizací činu*“.⁴⁴ Při samotném nakupování pak prožívá kombinaci vzrušení a uspokojení. Pro některé shopoholiky je jedním z podnětů vyvolávajících uspokojení pouhé obsluhování ze strany prodáváček. V záplavě nabídky zboží nejsou schopni ovládat své chování. Jelikož se jedná o novou závislost, o které ještě není, mezi veřejností rozšířené povědomí, lze tuto poruchu jen stěží laicky diagnostikovat. Většinou se totiž její příznaky připisují negativním vlastnostem člověka, jako jsou rozhazovačnost, či touha po vysokém standardu života. Lhostejné může být k tomuto jevu i okolí jedince závislého na nakupování. Jedním z důvodů zřejmě je, že se tímto druhem chování necítí ohroženo. V dnešní době spíše většinu lidí jako první myšlenka napadá, kde si na své přehnané potřeby jedinec obstarává finance, než aby někoho označil za shopoholika.

Přestože se jedná o sociopatologický jev postihující obě pohlaví, tak je zřejmé, že dominantní skupinou zde tvoří ženy. Ty mají k této činnosti obecně vřelejší vztah, než pánové. Dle mého názoru, zde více než u jiných typů závislostí hraje důležitou roli vliv prostředí. Patrné je to zejména při konstatování, že před zhruba dvaceti lety jsme se touto problematikou nepotýkali.

Nyní se však ocitáme v době tržního hospodářství, kde jsou neustále vyvíjeny tlaky na spotřebu statků a služeb. Podniky se snaží udat své produkty v touze zvýšení jejich zisků. Na trzích je patrná proměna od nedostatku směrem k přebytku a naše společnost se označuje jako konzumní. Proto se výrobci předhánají v marketingových aktivitách, kdy některé z nich lze označit doslova jako „útoky“ na spotřebitele. Jsou budována velká nákupní centra, kde je zboží na jednom místě. Zákazník si tak koupí i to, pro co původně nepřišel. Na

⁴³ www.uzis.cz

⁴⁴ FISCHER, S., ŠKODA, J. Sociální patologie. Praha: Grada Publishing, 2014. s.114.

tento psychologický aspekt je zaměřeno i opatření, který u nás praktikují zejména nábytkové řetězce. Jedná se o předem danou trasu nákupu, kterou musíte absolvovat, abyste mohli obchod opustit. Nechtěně tak procházíte kolem kompletního sortimentu obchodu. Z vlastní zkušenosti vím, jak je toto opatření, ať již z časových či jiných důvodů neoblíbené, o to více je však pro prodejce efektivní.

V oblasti marketingu jsou více než jindy využívány poznatky z psychologie, za účelem „vnucení“ svého zboží. Nejlépe pak ještě s přesvědčením zákazníka o výhodnosti jeho nákupu. Neustále jsme „bombardováni“ nabídkou akčního zboží, někdy i o 80% levnějšího oproti běžné ceně. I tyto praktiky jsou velice úspěšným trikem prodejců, jak navýšit své tržby. Dle průzkumu jsou některé druhy zboží v akci, tak často, že je spodivem, že je někdo koupí i za cenu plnou. Jedná se především o dětské pleny, Coca-colu, tuzemská piva, či jisté drogistické zboží. Spotřebitel je nabídkami výrobců zahlcován ze všech stran, prakticky v průběhu celého dne. Ať již cestou autem do práce prostřednictvím billboardů, tak reklamou v denním tisku, rádiu či TV. Pro média tvoří příjmy z reklam podstatnou složku rozpočtu, proto se staly nedílnou součástí většiny jejich produktů. Co mi však trochu vadí, je nový trend v této sféře, cílení reklamy na děti a mladistvé. Děti jsou snáze zmanipulovatelné a svodům reklam podlehnou rychleji, zboží z reklam se pak snaží vynutit si na svých rodičích.

Dalším faktorem, který přispívá k rozšíření řad závislých na nakupování, jsou možnosti, jak snadno si lze dnes opatřit půjčku. Vedle bankovního sektoru se zde vyvinula i celá řada úvěrových společností, které jsou schopny složit hotovost do pěti minut, často stačí pouhý občanský průkaz. Nenáročnost těchto transakcí je vykoupena vyššími úroky, čemuž však většina žadatelů o půjčku nepřikládá takovou pozornost, jakou by tato usnesení zasluhovala.

Poslední dobou se také rozmáhá nakupování, jako jedna z forem trávení volného času. Nákupní centra jsou vybavena dětskými koutky a dalšími atrakcemi pro zpříjemnění jejich chvil. Proto se také spousta rodin vydává sem namísto tradičních míst, vhodných k trávení svého volna. Přestože někteří rodiče považují tento způsob jako skloubení příjemného s užitečným v podobě nakoupení potřebného zboží a zabavení dětí, není toto počínání hodnoceno odborníky jako optimální. Děti pak vedeni tímto příkladem, považují nakupování jako samozřejmou náplň volného času, diskutabilní je však kvalita a množství podnětů v něm obsažené. Je to však odraz této doby, kdy je často člověk hodnocen dle toho, co

vlastní a ne dle toho, co umí, či jaký je. Společnost tak vytváří tlak na každého z nás, abychom spotřebovávali a tedy byli konformní.

Pokud je závislému odepřena možnost nakupovat a hromadit zboží, projevuje se to na jeho chování podrážděností a nesoustředěností. V kritických chvílích hůře odolává stresu, reaguje prudčeji se sklonem k afektu. Průvodním jevem je také výskyt deprese. Neustále musí přemáhat myšlenky a nutkání týkající se nakupování, důsledkem toho klesá jeho pozornost. Situaci může prohlubovat výskyt spouštěcích podnětů, jako jsou reklamy, nebo četnost nákupních center. Svoji daň si tato závislost vybírá také především v ekonomické sféře shopoholika, ten je totiž nákupy tak pohlcen, že této stránce nevěnuje, či nechce věnovat pozornost. Často pak není schopen dostát svým závazkům vyplývajícím z nákupů na splátky, nebo zanedbává splácení svých úvěrů. Nezodpovědnost života „nad své poměry“, se může následně v konečném důsledku promítnout ve formě exekuce, ta pak sebou nese řadu negativních dopadů na celkový život člověka. Při nápravě daného stavu může například oproti gamblerovi být výhodou, ta skutečnost, že lze nějaké prostředky opatřit prodejem zakoupeného zboží. To je nezřídka v zánovním stavu, jelikož jedinci nešlo o využití tohoto zboží tak jako o jeho samotný nákup. I tak samozřejmě nezíská tolik prostředků, kolik za ně vynaložil, může se, ale jednat o tzv. „odrazový můstek“ k vypořádání se s ostatními subjekty.

Závislost na nakupování není běžnou formou závislostí a ve společnosti zastupuje oproti jiným závislostem pouze nepatrný zlomek. Bude však zajímavé sledovat, jak se bude její četnost vyvíjet v budoucnosti, obzvláště pokud budou vhodné podmínky pro její „bujení“. Svými dopady jak na psychickou, tak na celkovou oblast jedince ji ovšem lze řadit vedle ostatních závislostí s větším výskytem.

2.5 Nové formy závislostního chování

Spolu s předešlými druhy závislostí se v této době objevují i další nové typy. S rozvojem informačních technologií je spjata závislost na hraní počítačových her. Počítač se stal velice využívaným médiem v oblasti zábavy a trávení volného času. Stále se zvyšující se výkonnost domácích počítačových sestav umožňuje výrobcům her, zdokonalovat jejich produkty, které se po grafické stránce přibližují hraným filmům. Takovým lákadlům odolá jen málokterý teenager, hraní počítačových her se však zdaleka netýká pouze jich. Je

důležité v jaké míře, je tato činnost využívána a zda jsou patrné některé její negativní důsledky. Mezi ně patří zejména výskyt zhoršeného sebeovládání a zanedbávání svých povinností a zájmů na úkor času tráveného u počítače. To vše doprovázené zdravotními komplikacemi, které jsou vlastní dlouhodobému vystavení těla nepřírozené poloze při práci s počítačem. Jelikož se však jedná o nelátkovou závislost, můžeme sledovat především změny v oblasti psychické. Počítačové hry se doslova mohou stát „požíračem“ času, závislí jedinci se jsou schopni věnovat hře i několik dnů v řadě. *“Jejich rizikovost, zejména pro děti, je evidentní. Patří sem zanedbávání školy, zaostávání v sociálních dovednostech, rizika pro zdravý vývoj pohybového systému, prvek násilí a riskování v mnoha počítačových hrách, virtuální nevolnost (poruchy rovnováhy po hře např. na leteckém simulátoru).“*⁴⁵

Mnoho času tráveného v přítomnosti počítačové hry, má též za následek odtržení od reálného světa. Na hráče působí mnoho škodlivých podnětů, které může pojmout za vlastní. Často je zde obsažena přemíra násilí, střílení kolem sebe a zabíjení ostatních je denním chlebem každého „pařana“. To může vyústit v bezohlednost v reálném světě a plochost v oblasti empatie. Většina virtuálních hrdinů disponuje neobyčejnými schopnostmi, samozřejmostí je několik životů. Vcítění se a sžití s jeho rolí se pak projeví ve větší chuti riskovat a ve vyhledávání nebezpečných situací.

Hraní počítačových her je též jednou z forem úniku od problémů v reálném životě. *„Neuspokojený člověk tak může realizovat své sny, které mu realita neumožňuje.“*⁴⁶ Existuje celá řada typů her, základní členění se omezuje na hru off-line, tedy hru, které se mohou účastnit pouze osoby přítomné u počítače, nebo tzv. on-line hry, což je hraní s využitím internetových služeb, takové hry se pak může účastnit, kdokoliv připojený k internetu. Mezi základní žánry patří: akční hry- bojová tematika, prostředí kde je třeba někoho přemoci. Často v podobě střílejšího hrdiny, či zápasících protivníků. RPG- zde si hráč vytvoří postavu, s kterou pak prochází určité prostředí, kde vykonává úkoly. Strategie- časově náročnější hra, při níž je nutné uplatnit určitou strategii, většinou se jedná o budování města, armády, farmy a jejich kombinace. Logické hry- obsahují úkol, který je třeba za pomoci užití jistých zákonitostí a logického myšlení vyřešit. Následují hry se sportovní tematikou, simulátory a prakticky hry ze všech možných oblastí.

⁴⁵ NEŠPOR, K. Návykové chování a závislost. Praha: Portál, 2011. s.33.

⁴⁶ MÜHLPACHR, P. Sociopatologie. Brno: Masarykova Univerzita, 2008. s.97.

Další závislostí úzce spjatou s rozmachem technologií ve společnosti je závislost na mobilním telefonu. Jakým se stal mobilní telefon fenoménem, dokazují statistiky, ze kterých vyplývá, že v některých zemích přesáhl počet těchto přístrojů, respektive sim karet, počet obyvatel. V oblasti komunikace se pak jedná doslova o revoluci. Zatímco se pro mnoho uživatelů jedná o nepostradatelného pomocníka při práci, pro jiné je to prostředek k zábavě, módní doplněk či znak jeho image. Klesající věk jeho uživatelů značí, že se jedná o symbol této doby, který svými pozitivy přesvědčí rodiče o jeho koupi svým dětem. Na jeho možné negativní dopady se přílišný důraz neklade. Mezi školáky se tak stal mobilní telefon normou, kdo ho nevlastní není konformní, a tedy je něčím zvláštní, což je obvykle v dětském kolektivu trestáno. Neustálý příbytek nových funkcí, nutí uživatele trávit s tímto „společníkem“ stále více času. Časem lze vypožorovat chování, kdy se již lze pít o jeho smysluplnosti. *“Všimneme-li si některých osob, jak neustále nervózně nutkavě „monitorují“ svůj mobil v touze přijmout rozhovor či obdržet zprávu, pak se můžeme oprávněně domnívat, že telefon není přirozeným prostředkem komunikace, ale nepřirozeným nástrojem kompenzace uvědomované či neuvědomované absence přirozených mezilidských vztahů a harmonizující komunikace.”*⁴⁷

Právě nutkavé kontrolování mobilu je jedním znakem nadužívání jeho služeb. Dalším může být neustálé prohlížení nabídky mobilního telefonu, bez jasného účelu využít některou z možností. Samozřejmostí je pak nepřetržitý provoz tohoto přístroje, který není vypnut ani v noci. Dokonce ho používá i na místech, kde je to zakázáno, jako například v nemocnici či při řízení vozidla. V USA je tomuto nešvaru připisováno až 23% všech dopravních nehod.⁴⁸ *„Závislost na mobilních telefonech vykazuje řadu shodných symptomů jako látkové závislosti nebo další novodobé nelátkové závislosti.”*⁴⁹ Při absenci telefonního hovoru či sms zprávy se mohou dostavit příznaky nervozity a napětí. Ty samé pocity doprovází jedince, pokud se nachází v místě, kde není pokrytí signálem mobilního operátora, nebo pokud ikona výdrže baterie signalizuje její brzké vybití.

Dalšími negativními důsledky užívání mobilů jsou dle Sládka narušení sociálních kontaktů, vyhýbání se osobní komunikaci či jeho zneužívání např. k šikaně podřízených.⁵⁰ Pro

⁴⁷ SEKOT, A. Úvod do sociální patologie. Brno: Masarykova Univerzita, 2010. s.40.

⁴⁸ <http://www.medicaldaily.com/technology-addiction-warning-signs-cell-phone-addict-247344>

⁴⁹ YOUNG, S. K. Internet addiction: Symptoms, Evaluation, And Treatment s.134.

⁵⁰ SLADKÝ, P. Jste závislí na mobilu? Prevence sociálně nežádoucích jevů. 2004. s. 27.

člověka posedlým telefonováním má mobil větší význam, než pro běžného jedince. Klade důraz na jeho funkční vybavenost, a to i přes to, že většinu z těchto funkcí nevyužívá, svůj přístroj se tak snaží pravidelně obměňovat. Někteří odborníci však vidí příčinu nadužívání mobilu v nevyváženosti osobnosti jedince a jeho touze po komunikaci, jíž se mu nedostává. Jelikož je pro nejmladší generace mobilní telefon samozřejmostí, budeme se, se závislostí na něm, nebo též s nomofobií, setkávat pravděpodobně stále častěji.

Abych zkompletoval výčet závislostí týkajících se moderních vymožeností, zmíním zde ještě závislost na televizi. Toto médium, které u nás začalo fungovat od roku 1953, kdy začala vysílat Česká televize, prošlo od této doby úctyhodným vývojem a v současnosti jsou v České Republice dostupné desítky kanálů s různorodým zaměřením. I to je jednou z příčin, proč je tato forma zábavy masovou záležitostí. Tak jako u každé lidské činnosti, i zde bychom se měli řídit rčením, „všeho moc škodí“. Dlouhodobé trávení času před obrazovkou má negativní dopady na lidskou osobnost, škodí zdraví a lze si na něm vybudovat závislost. Ta má znaky podobné předchozím závislostem, jedná se o sledování TV i přesto, že ho daný program nezajímá. Znamená pro závislého, únik z reality všedního života a při znemožnění sledování televizních pořadů, cítí postižený úzkost, napětí a apatii. Vlivem nadměrného trávení času u TV, zanedbává své povinnosti a zájmy.

Dle Kaliny jsou dalšími výraznými znaky následky vlivem nedostatku pohybu, jako například obezita a potíže krevního oběhu. Člověk také vyznává pasivní konformní způsob života, který se projevuje změnou v žebříčku hodnot. Absence reálných sociálních vztahů, má za následek potíže v sociální oblasti člověka, snižuje se jeho kreativita a emocionální výkonnost. Naopak vzrůstá agrese, ať už jako důsledek nedostatku pohybu, nebo tím, že spousta televizních programů obsahuje prvky násilí.⁵¹ Tyto škodlivé podněty jsou obzvláště nebezpečné pro děti a mládež, ti mohou tyto způsoby chování imitovat a pojmout je za vlastní. Přemíra násilí v televizi je často kritizována odborníky, jelikož se objevuje ve vysílání po celý den a to dokonce i v pořadech určených primárně pro dětské publikum. Jistou ochranu před výskytem vulgarismů, sexuální tematiky a dalších, pro mládež, nevhodných podnětů poskytuje Rada pro rozhlasové a televizní vysílání. Ta se snaží předcházet, či následně řešit provinění v těchto oblastech.⁵² I přesto je televize jedním z hlavních zdrojů,

⁵¹ KALINA, K. Základy klinické a diktologie. Praha: Grada, 2008. s.244.

⁵² www.rrtv.cz

pro děti, nevhodných podnětů. Je tedy otázkou, zda by nebylo vhodné přistoupit k zpřísnění těchto pravidel.

3 PREVENCE SOCIÁLNĚ PATOLOGICKÉHO CHOVÁNÍ

Prevence sociálně-patologických jevů je důležitou součástí v boji proti tomuto druhu chování. Jedná se o účinný způsob předcházení škod, které z něho vyplývají. Cílem je zajistit takové podmínky, jenž eliminují rizika vzniku nežádoucího chování. Z ekonomického hlediska se jedná o velice výhodnou volbu, která šetří peníze daňových poplatníků. O její účinnosti však často rozhodují lidé, kteří jsou preventivní činnosti podrobeni, záleží, jak se k dané problematice postaví.

3.1 Typy preventivních intervencí

Prevenci lze dělit na primární, sekundární a terciární. **Primární prevence** je zaměřena na celou společnost, tedy na jedince, kteří ještě nejsou problematikou sociálně-patologického chování dotčeni. Jedná se o zásah na úrovni rodiny, školy, státních institucí, médií apod. **Sekundární prevence** se zabývá rizikovou skupinou osob, u nichž se z nějakého důvodu předpokládá vyšší pravděpodobnost výskytu problémového chování. Jedná se o minimalizaci této pravděpodobnosti a o kontrolu těchto osob. Realizaci provádí instituce zdravotnického, psychologického, sociálního či edukačního charakteru. **Prevence terciární** směřuje především k minimalizaci škod napáchaných jedinci, kteří již mají zkušenost s nežádoucím chováním a k zabránění jejich recidivě. Jiný druh členění, který pochází z amerických pramenů zmiňuje Nešpor, jedná se o členění na prevenci, všeobecnou, selektivní a indikovanou.⁵³

Jednou z podmínek kvalitního preventivního působení je jeho pluralita, tedy zapojení více složek, jejich vhodná kombinace znamená vyšší účinnost a zajišťuje lepší výsledky.

- **Rodina**-Funkce rodiny jsou nenahraditelnou součástí tvorby osobnosti člověka, má obrovský vliv na přejímání vzorců chování, které si jedinec osvojuje. Pro každého člověka by měl pojem rodina znamenat přátelské prostředí, kam se může v jakékoliv situaci obrátit a kde se mu vždy dostane pomoci. *“Patologie může být stejně dobře uvnitř jedince, jako v jeho sociálním prostředí, i ve zpětné vazbě mezi nimi.”*⁵⁴ Kvalita a četnost podnětů, které rodinné prostředí obsahuje je tak určující

⁵³ NEŠPOR, K; CSÉMY, L; SOVINOVÁ, H. Programy prevence závislostí a možnosti jejich hodnocení. Praha: Státní zdravotní ústav, 1998

⁵⁴ MINUCHIN, S. Rodina a rodinná terapie. Praha: Portál, 2013, s.23

pro zdárný vývoj jedince. Je nanejvýš žádoucí, aby šel rodič svým počínáním příkladem. Pokud bude například trávit všechn svůj volný čas u počítače, je pravděpodobné, že může jeho potomek inklinovat ke stejnému způsobu trávení volných chvil. Odborníci se shodují, že nekvalitní program trávení volného času, kdy se dítě často a pravidelně nudí, je ideálním prostředím ke vzniku nějakého sociálněpatologického chování. Je třeba dítě smysluplně zaměstnat, čímž se docílí menšího zájmu o nové „zakázané“ aktivity, ve smyslu rčení „kdo si hraje, nezlobí“. Rodina je prvotní stupeň, kde by se měl člověk dozvědět o možných rizicích určitého druhu chování a také o následcích s tímto chováním spjatých. Rodič by měl umět svým dětem naslouchat a neměl by zavrňovat témata týkající se závislostního chování. A to ani v případě, kdy si není zcela jist, zda by byl schopen takovou debatu vést. Je tu prostor opatřit si odborné informace a k danému tématu se později vrátit. Je však povinností zdůraznit, že se v dnešní době stále častěji vyskytují okolnosti, které rodinám snižují potenciál zhostit se role ochránce před nežádoucím chováním na 100%. Mám tím zejména na mysli, vysokou rozvodovost a následkem toho zvýšený počet nekompletních rodin. Nebo také nedostatek času rodičů, vlivem nutnosti obstarávat prostředky pro ekonomické zajištění rodiny.

- **Škola** – Tato instituce, jako subjekt poskytující vzdělání má velký vliv na své žáky a tudíž v otázce předcházení závislostí hraje velkou roli. Jedná se o výchovné působení v učebních hodinách nebo mimo ně, ve formě některého ze speciálních preventivních programů. Cílem je zvýšit informovanost o dané problematice a nasměrovat děti na správnou cestu. Programy primární prevence ve školách jsou různorodé, jsou to např. besídky, přednášky či setkání s příslušníky Policie ČR. „*Preventisté, jak nazýváme tyto policisty, realizují různé preventivní projekty a aktivity formou přednáškové činnosti či besed s erudovanými odborníky na všech stupních a typech základních či středních škol a učilišť.*“⁵⁵ Jednou z besídek, které mají speci-
fický charakter jsou také ty, kdy před žáky předstoupí bývalý gambler či jiným druhem závislosti poznamenaný jedinec a podělí se s nimi o svůj životní příběh. Žáci mohou klást „gamblerovi“ otázky, rozvíjí se debaty apod. Je však nutné dbát na vyváženost, aby takováto besídka směřovala k odrazení jedince od nežádoucího

⁵⁵ MACHALOVÁ, M. a kol. Dialógy o závislostiach . TakeOff Advertising, s.r.o., 2010.s.171.

chování, v určitých případech totiž může mít účinek opačný. Další formou prevence mohou být adaptační pobyty, zaměřené na začlenění nových žáků či utužení kolektivu. Výchova ke zdravému způsobu života či informace ohledně prevence pohlavních chorob. Tvorbu preventivního programu, jeho kontrolu a realizaci zajišťuje metodik prevence. „Školní metodik prevence vykonává činnosti metodické, koordináční, informační a poradenské.“⁵⁶ Mezi jeho úkoly patří poskytování poradenství žákům, rodičům nebo ostatním učitelům. Díky svým zkušenostem pomáhá při rozpoznávání a diagnostice výchovného problému. V případě nutnosti odborné pomoci zajišťuje koordinaci mezi subjekty, kterých se to týká. O své činnosti si vede záznamy a výsledky prezentuje.

- **Odborné pracoviště** - Pokud je výchovný problém závažnějšího rázu, je třeba konzultovat jej či podstoupit odborníkům, kteří se danou problematikou se zabývají. Pedagogicko-psychologická poradna (PPP) poskytuje pomoc při výchově a vzdělávání žáků. Plní funkci poradenskou, informační či metodickou. Řeší problémy spjaté s rizikovým chováním žáků jako je šikana, užívání návykových látek, poruchy učení apod. Jelikož disponuje odborníky z oblasti psychologie a pedagogiky je schopná zvyšovat kvalifikaci učitelů v této oblasti.

Střediska výchovné péče jsou též součástí systému vzdělání a poradenství. „Zajišťují preventivně výchovnou péči pro děti, žáky a studenty s rizikem vzniku a vývoje poruch chování, přičemž poskytují svou intervenci také rodičům nebo škole.“⁵⁷ Toto školské zařízení poskytuje ambulantní péči a pedagogicko-psychologické služby.

Dalšími články pomoci mohou být zdravotnické zařízení, kurátor pro mládež nebo občanské sdružení.

- **Společnost** - Sem spadá především činnost státních institucí, které mají možnost legislativně ovlivnit či omezit některé podněty, které podporují vznik sociálně-patologických jevů. Například určení pravidel pro provozovatele hazardních her, obsažených v zákoně o loteriích a jiných podobných hrách, ve vyhlášce o hracích přístrojích či o podmínkách monitorování a uchovávání záznamů v kasinu. Pokud je provozovatel nesplní, nemůže tuto činnost v naší republice vykonávat. Omezení však platí i pro občany, hazardní hra je povolena od 18ti let. Podobné restriktivní

⁵⁶ <http://www.zsmarianske.cz/skolni-preventista.htm>

⁵⁷ www.msmt.cz/vzdelavani/socialni-programy/strediska-vychovne-pece

opatření se týká i výrobců alkoholu či tabákových výrobků. Další oblastí s celospolečenským dopadem je vliv masmédií. *“Nejlepší preventivní programy využívající sdělovací prostředky kombinují jejich vliv s působením na místní úrovni.”*⁵⁸ Jedná se především o informace, kde nejbližší se vyskytuje odborná pomoc a kde lze získat další informace, spolu se zviditelněním jisté problematiky. Oblíbené jsou televizní spoty a kampaně, jenž mají mít odstrašující vliv např. zdůraznění škodlivosti kouření je znázorněno fatálními následky na plicích kuřáka. Cílem je šokovat diváka a přimět ho zamyslet se nad svým chováním a jeho možnými důsledky. Využití médií je způsob, kterým lze docílit, že se potřebné informace dostanou k široké veřejnosti, je využíván hlavně ve formě primární prevence.

3.2 Preventivní programy

Preventivní programy jsou specifickou oblastí primární prevence a nejčastěji se týkají předcházení rizikového chování dětí a mládeže. Dle Marhounové by měly poskytnout racionální informace ohledně rizikového chování, prostor pro pomoc při problémech, které plynou z emocionálního a pohlavního dospívání nebo nabídku zdravého životního stylu.⁵⁹ Právě osobní problémy dětí, kdy ještě nejsou plně schopny adekvátně reagovat na nově vzniklé situace a které v nich probouzí nejistotu, mohou být příčinou k uchýlení se k některému z nežádoucího chování. Často se jedná o prvotní experimenty s návykovými látkami, zanedbávání školní docházky apod.

Nešpor vyjmenovává některé ze zásad pro zvýšení efektivity těchto programů. Především by jeho forma a prezentace měla odpovídat věku dětí, pro které je určena, ideálně pak zahrnuje místní specifika. Neměl by tedy být příliš dlouhý a únavný. Také je vhodné formulovat informace týkající se rizikového chování, tak aby byly plně srozumitelné. Je zde snaha zaujmout obecnost za pomoci modelů, s kterými se děti mohou ztotožnit. Měl by být interaktivní, aby se děti cítily součástí tohoto projektu. Důraz je kladen na jeho přípravu, je třeba počítat s případnými

⁵⁸ NEŠPOR, K. Návykové chování a závislost. Praha: Portál, 2011. s.157.

⁵⁹ MARHOUNOVÁ, J., NEŠPOR, K. Alkoholici, feťáci a gambleři. Praha:Empatie, 1995. s.58.

komplikacemi a v programu je zohlednit. Samozřejmostí pak je odborná způsobilost a kvalifikace autorů takovýchto projektů společně s osobnostní vyzrálostí jedince. Měl by disponovat atributy jako „*skutečný zájem o druhého, respekt k individuálním rozdílům, tolerantní postoj k nesouhlasu a ambivalenci, trpělivost.*“⁶⁰ Společně s nimi pak schopnost zaujmout a motivovat.

Mezi tyto programy řadíme různé typy vzdělávacích akcí, besídky, adaptační pobyty, prožitkové lekce nebo programy, které využívají dobrovolníky z řad vrstevníků tzv. peer programy.

3.3 Návrhy preventivních opatření

V úvodu jsem zmínil, že se pokusím formulovat některá opatření, o kterých jsem přesvědčen, že by mohly situaci ohledně vzniku rizikového chování zlepšit. Je třeba si však uvědomit, že sociálně-patologické jevy jsou součástí společnosti od jejího vzniku a že vymítit tento nešvar je prakticky nemožné. Cílem je omezit výskyt tohoto druhu chování, nebo jeho vznik oddálit do, co nejpozdějšího věku a ochránit tak mladou populaci, která těmto nástrahám podléhá snáze.

- Dle mého názoru zde existuje velký prostor pro zpřísnění legislativy v některých oblastech, které mohou mít na vznik sociálně-patologického jevu vliv. Namátkou zmíním oblast hazardu či distribuci alkoholu a tabáku. I když je vhodné zabývat se specifiky České republiky jako určité lokality, můžeme se inspirovat v zahraničí. „*Výzkum prokázal, že ty státy USA, které mají přísné zákony omezující hazardní hry, mají podstatně nižší výskyt patologického hráčství v porovnání se státy, které takové zákony nemají.*“⁶¹ V některých státech USA rovněž platí další restriktivní opatření omezující pití alkoholu na veřejnosti, či omezení doby prodeje alkoholu zákazníkům. Je však otázkou, zda je u nás vůle zavést podobná opatření i u nás. Obzvláště pak, pokud z prodeje alkoholu či tabákových produktů plynou do státní kasy nemalé peníze. A pochopitelně, nejen do státní kasy, ale i do „kapes“ výrobců

⁶⁰ FROUZOVÁ, M. Metodická příručka pro prevenci gamblingu. Praha: Státní zdravotní ústav, 1997. s.15.

⁶¹ NEŠPOR, K. Jak překonat hazard. Praha: Portál, 2011. S.89.

a distributorů tohoto zboží. V mých očích je tak spousta lidí, kterých se tato problematika týká „obětováno“ na úkor blahobytu pár vybraných jedinců, které tento průmysl velice dobře živí. Pokud tu zmiňuji zpřísnění legislativy, je nutností zdůraznit, že s tímto opatřením by měla jít „ruku v ruce“ důslednost na jeho dodržování. Pokud by totiž bylo dodržováno např. ustanovení o podávání alkoholu mladistvým či povolení hazardu od určité věkové hranice, tak by nebylo možné, aby v naší zemi existovaly případy mladistvých alkoholiků či gamblerů. Je však patrné, že v tomto ohledu u nás panuje jistá benevolence. Řešením by mohly být častější kontroly takového jednání spolu s přísnějšími tresty, v případě provinění.

- Dalším možným řešením by mohl být systém dotací volnočasových aktivit pro děti. Je známo, že smysluplné vyplnění volných chvil u mládeže má velice pozitivní dopady a snižuje výskyt rizikového chování. Takovéto opatření by bylo nad rámec státních dotací sportovních svazů a sdružení. Eliminovalo by problémy, kdy některé děti, ač se zájmem o sport, ho jako takový nemohou provozovat, jelikož to ekonomická situace rodičů nedovoluje. Sporty jako hokej či tenis jsou tak ekonomicky náročné, že je prakticky nemožné, aby se jich účastnily děti ze sociálně slabších poměrů. Jako i u jiných druhů dotací by bylo vhodné dohlížet na redistribuci prostředků, aby byly prostředky využité v souladu s cílem.

II. PRAKTICKÁ ČÁST

4 NOVÉ FORMY ZÁVISLOSTÍ Z POHLEDU ŽÁKŮ ZÁKLADNÍ ŠKOLY- EMPIRICKÁ ČÁST

Empirická část obsahuje výsledky průzkumného šetření za pomoci dotazníku. Výstupy této kvantitativní metody jsou graficky zpracovány a podrobeny analýze. Jelikož se jedná o výzkum probíhající na dvou základních školách, je možné pomocí komparativní metody zjistit difference mezi těmito školami.

4.1 Cíl empirického šetření a stanovení hypotéz

Cílem tohoto šetření je zjistit povědomí žáků o nových formách závislostního chování, zda jsou schopni odhalit některá z rizik při zdánlivě neškodných činnostech, nebo také jak se k určitým druhům těchto činností staví oni sami. Dále pak zda vůbec budou zjištěny určité difference, a pokud ano tak jak velké rozdíly budou mezi jednotlivými školami zjištěny. Jedním z dílčích cílů je poukázat na možná rizika nežádoucího chování a tím zvýšit informovanost o této oblasti lidského života.

V kombinaci užití odborné literatury a svých předpokladů jsem si stanovil tyto hypotézy:

H¹- Děti žijící ve městě tráví u počítače více času, než děti žijící na vesnici.

H²- Chlapci mají větší zkušenosti s hazardem, než dívky.

H³- Chlapci tráví hraním počítačových her více času než dívky

4.2 Metoda sběru dat

Pro toto výzkumné šetření jsem zvolil kvantitativní metodu sběru dat v podobě dotazníku. Respondenti byli seznámeni s faktem, že je tento dotazník anonymní a jeho vyplnění je dobrovolné. Dotazník obsahuje 19 výzkumných otázek týkajících se závislostního chování. Těžiště tvoří především otázky uzavřené, kdy mají žáci na výběr z předem určených variant odpovědí. První tři otázky jsou zadány za účelem zisku faktografických dat. Dotazník byl distribuován na základní škole Zbýšov a základní škole Praha, Mikulova. V prvním případě jsem distribuoval dotazník osobně, za pomoci místního pedagoga a ve druhém byl zaslán elektronicky konkrétnímu pedagogovi. Za účelem předejití problémů plynoucích z možného nepochopení některých otázek jsem s ním dané téma probral a poučil ho o možných komplikacích. Další metodou, kterou jsem při zpracování výstupů použil, je analýza dokumentů.

4.3 Výběr respondentů

Výběr respondentů proběhl na škole ZŠ Zbýšov, kterou navštěvuje okolo 320 žáků a kterou jsem v minulosti sám navštěvoval. Přestože má Zbýšov status města, tak je typickým reprezentantem venkovské školy, to je částečně způsobeno velikostí města a toho, že přibližně čtvrtina žáků pochází z okolních vesnic. Dotazník byl distribuován do obou tříd osmého ročníku, z kterých se mi jich vrátilo 30.

Další distribuce dotazníku proběhla na ZŠ Praha 4, Mikulova. Jelikož se nachází v našem hlavním městě, jedná se reprezentaci školy městské. Denně sem dochází okolo 550ti žáků rozdělených do přibližně 30ti učeben. Tuto školu jsem vybral, jelikož zde působí můj dobrý kamarád, a tak se tato možnost využití nabízela. Dotazník byl též rozdán v obou dvou třídách osmého ročníku. Z těchto tříd se mi vrátilo 38 dotazníků.

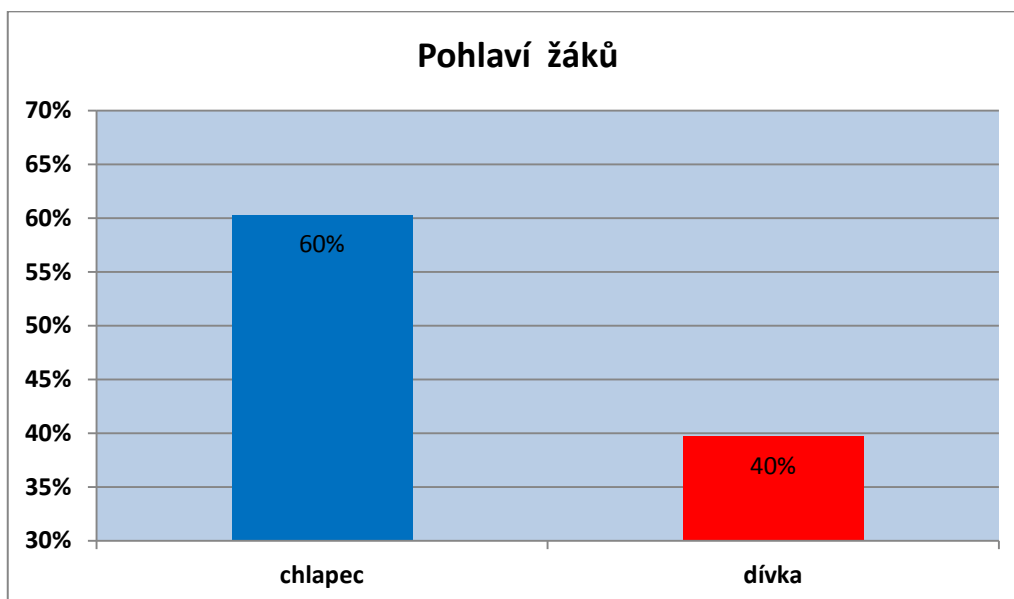
4.4 Interpretace získaných výstupů šetření

Otázka č. 1- Pohlaví

Tabulka č.1

Odpověď	%	Počet
Chlapec	60%	41
Dívka	40%	27
Celkem	100%	68

Graf č.1

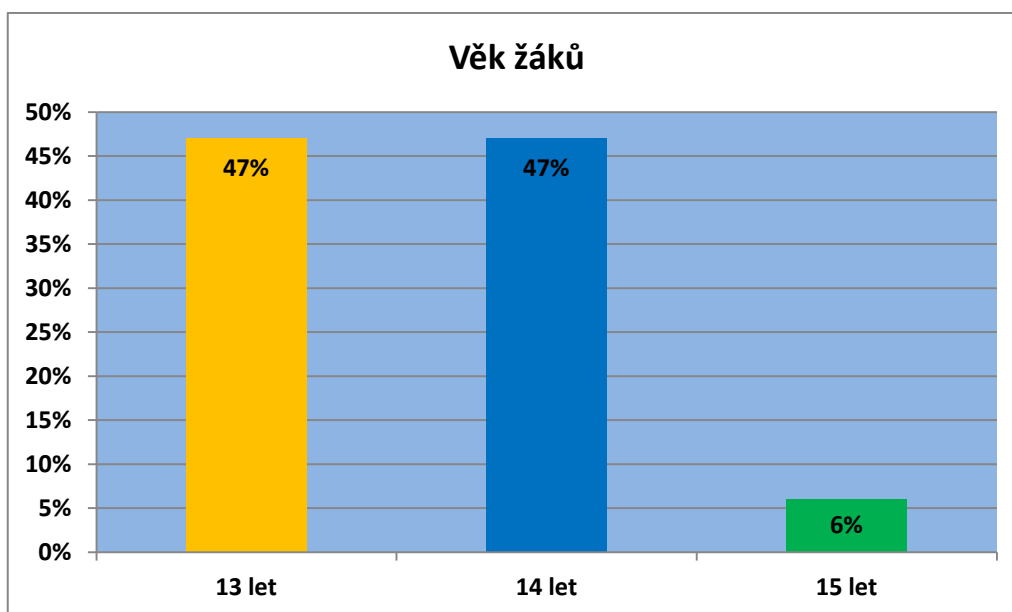
Otázka č. 1 měla za úkol zjistit, kolik z celkového počtu respondentů bylo chlapců a kolik dívek. Celkem bylo 33 chlapců (49%) a 35 dívek (51%).

Otázka č.2- Věk

Tabulka č.2

Odpověď	%	Počet
13 let	47%	32
14 let	47%	32
15 let	6%	4
Celkem	100%	68

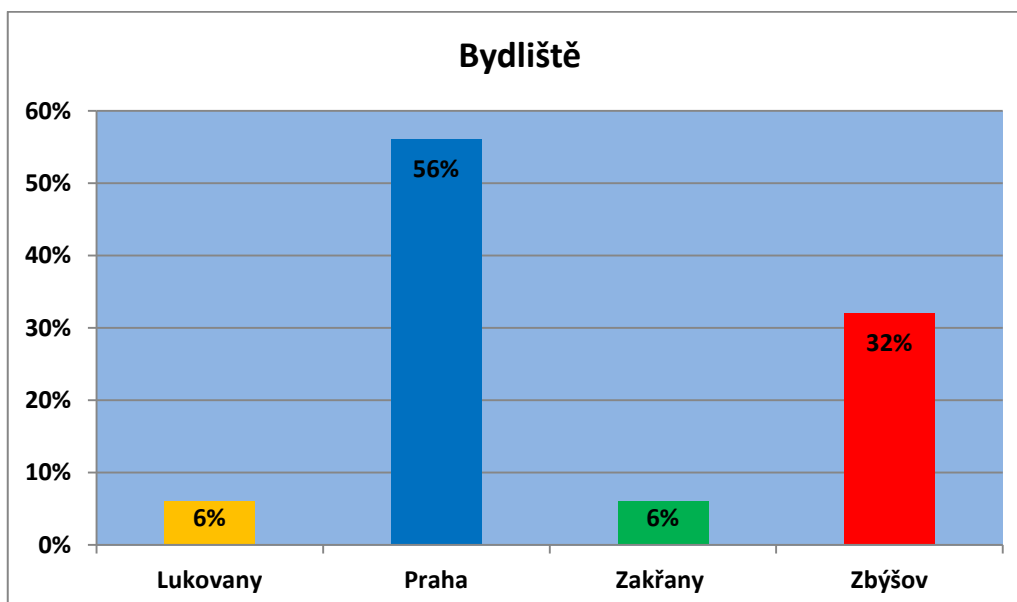
Graf č.2

Cílem této otázky byla diferenciací respondentů dle jejich věku. Bylo zjištěno, že se jednalo o tři věkové kategorie. Dominantní skupinu zde společně tvoří věková skupina 13ti a 14ti letých na úkor skupiny 15ti letých.

Otázka č. 3- Bydliště**Tabulka č.3**

Odpověď	%	Počet
Lukovany	6%	4
Praha	56%	38
Zakřany	6%	4
Zbýšov	32%	22
Celkem	100%	68

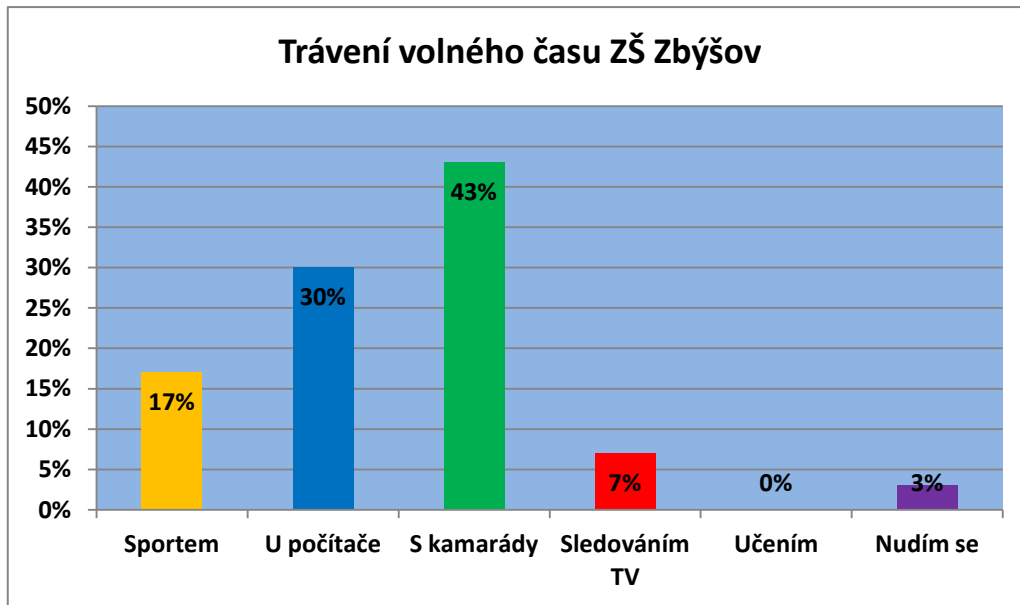
Graf č.3

Zpracováním odpovědí na tuto faktografickou otázku jsme si ověřili fakt, že přibližně čtvrtinu žáků školy ZŠ Zbýšov tvoří žáci z okolních vesnic.

Otázka č.4- Jak nejčastěji z těchto možností, trávíš svůj čas**Tabulka č.4- ZŠ Zbýšov**

Odpověď	%	Počet
Sportem	17%	5
U počítače	30%	9
S kamarády	43%	13
Sledováním TV	7%	2
Učením	0%	0
Nudím se	3%	1
Celkem	100%	30

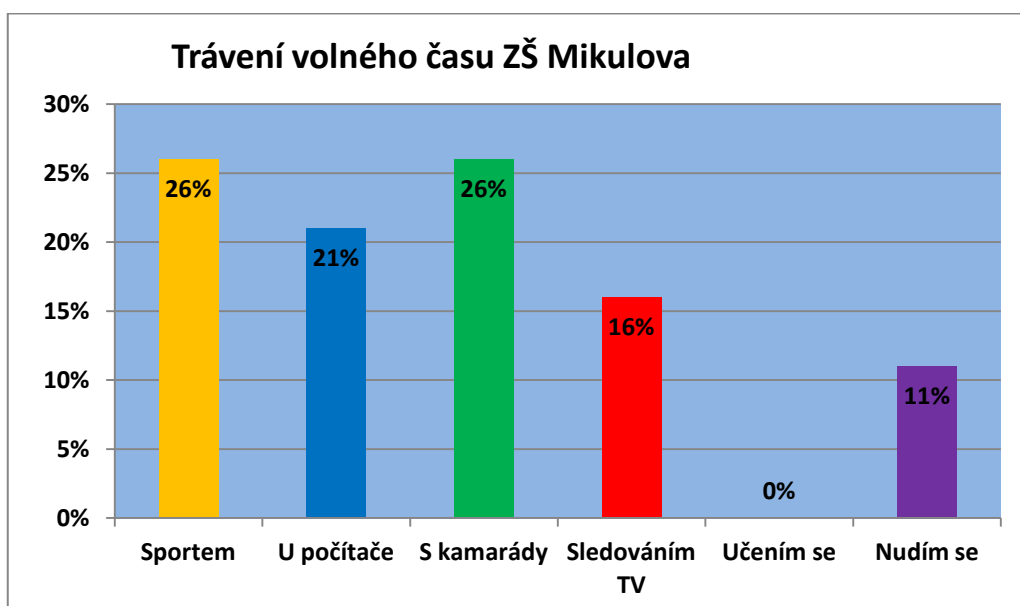
Graf č. 4- ZŠ Zbýšov

Tabulka č. 5- ZŠ Mikulova

Odpověď	%	Počet
Sportem	26%	10
U počítače	21%	8
S kamarády	26%	10
Sledováním TV	16%	6
Učením se	0%	0
Nudím se	11%	4
Celkem	100%	38

Graf č.5

Z hlediska stanovené hypotézy bylo nutno rozčlenit respondenty dle jednotlivých škol. V ZŠ Zbýšov je jednoznačně nejoblíbenější variantou trávení volného času s kamarády (43%), následováno cca třetinou žáků, kteří čas tráví u PC. Třetí nejčastější odpovědí byla sportovní aktivita, ostatní varianty měly zanedbatelné hodnoty.

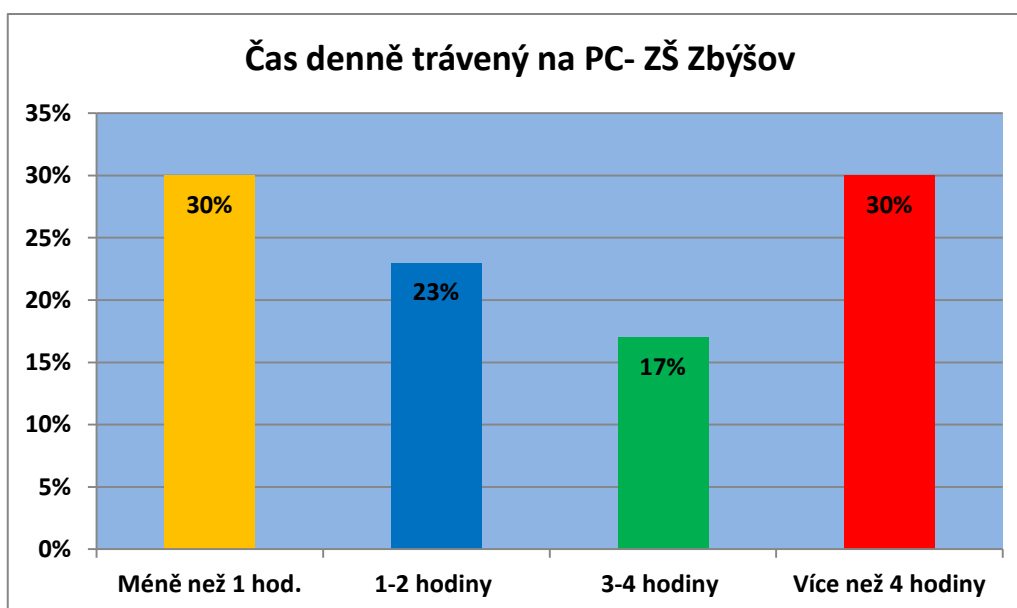
Výsledky dotazníků ze ZŠ Mikulova hovoří o větší vyváženosti, co se jednotlivých variant týče. I zde byla nejoblíbenější variantou trávení času s kamarády, ale ne již s takovou převahou jako v prvním případě a navíc společně se sportovními aktivitami. Zajímavostí je, že podíl žáků trávících čas u počítače je zde menší než na ZŠ Zbýšov. Vzácnou shodu lze pozorovat v oblíbenosti, či spíše neoblíbenosti učení se, kterou neurčil ani jeden ze žáků.

Otázka č.4- Kolik času trávíš denně na počítači?

Tabulka č.6- ZŠ Zbýšov

Odpověď	%	Počet
Méně než 1 hod.	30%	9
1-2 hodiny	23%	7
3-4 hodiny	17%	5
Více než 4 hodiny	30%	9
Celkem	100%	30

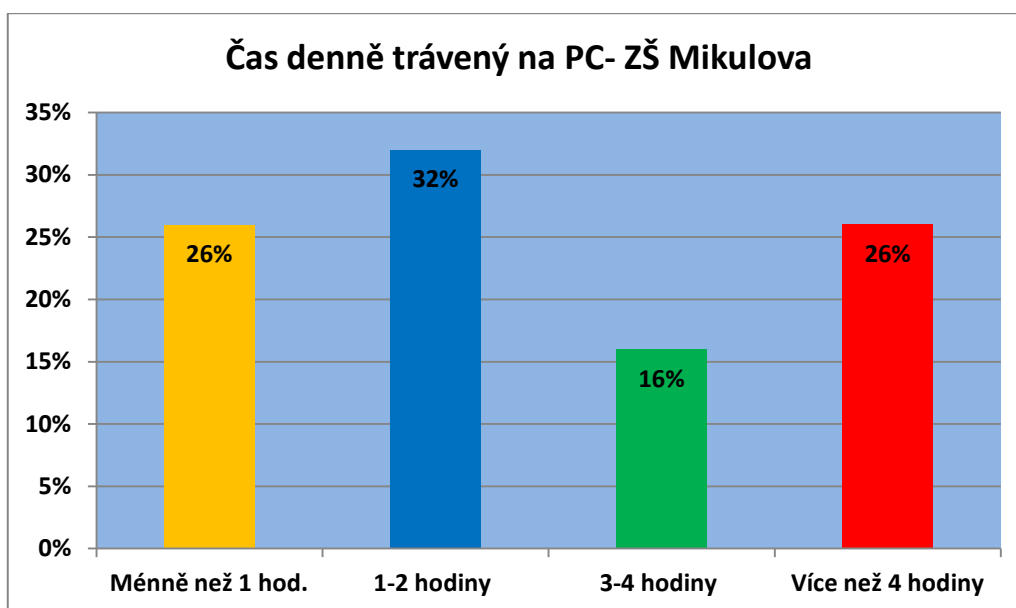
Graf č.6- ZŠ Zbýšov

Tabulka č.7- ZŠ Mikulova

Odpověď	%	Počet
Méně než 1 hod.	26%	10
1-2 hodiny	32%	12
3-4 hodiny	16%	6
Více než 4 hodiny	26%	10
Celkem	100%	38

Graf č. 7- ZŠ Mikulova

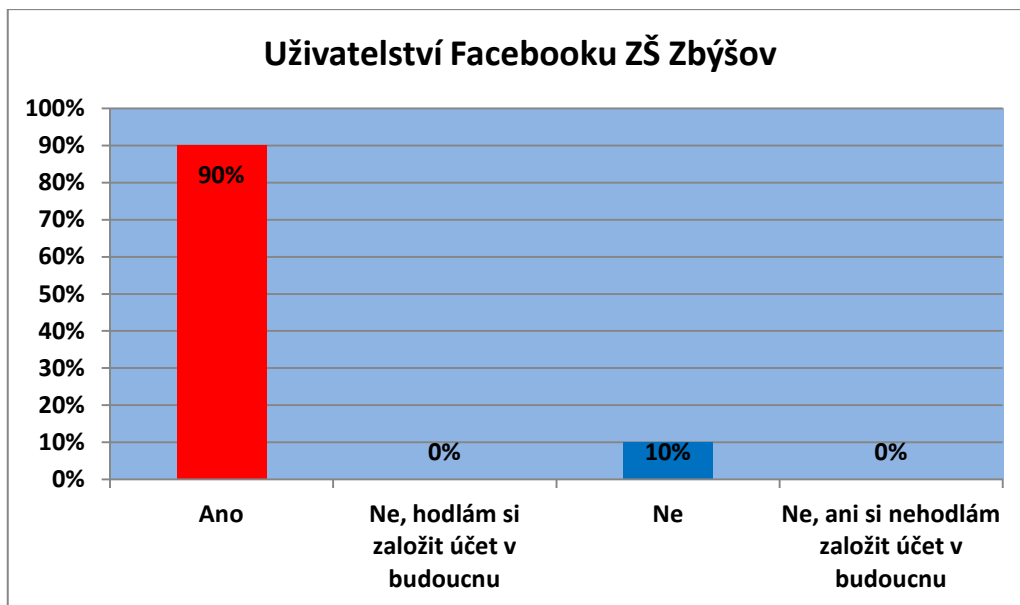

Z odpovědí získaných na ZŠ Zbýšov vyplývá, že zhruba třetina žáků (30%) tráví na PC méně než 1 hodinu a dalších 23% 1-2 hodiny, což lze označit za čas, který lze považovat za přiměřený. Variantu 3-4 hodiny zvolilo 17% žáků a více než 4 hodiny také téměř třetina respondentů. Dá se říci, že i zde panuje variabilitou odpovědí vyrovnanost.

Na ZŠ Mikulova tráví méně než 1 hodinu 26% žáků a 1-2 hodiny 32% žáků, to je v součtu těchto variant přibližně stejně jako na ZŠ Zbýšov. I následující údaje jsou velice vyrovnané, respondentů trávících na PC více jak 4 hodiny je tu zde dokonce méně než na škole, která se nachází na vesnici.

Otázka č.6- Jsi uživatelem Facebooku?**Tabulka č.8- ZŠ Zbýšov**

Odpověď	%	Počet
Ano	90%	27
Ne, hodlám si založit účet v budoucnu	0%	0
Ne	10%	3
Ne, ani si nehodlám založit účet v budoucnu	0%	0
Celkem	100%	30

Graf č.8- ZŠ Zbýšov**Tabulka č.9- ZŠ Mikulova**

Odpověď	%	počty
Ano	100%	38
Ne, ale hodlám si založit účet v budoucnu	0%	0
Ne	0%	0
Ne, ani si účet založit nehodlám	0%	0
Celkem	100%	38

Graf č.9- ZŠ Mikulova

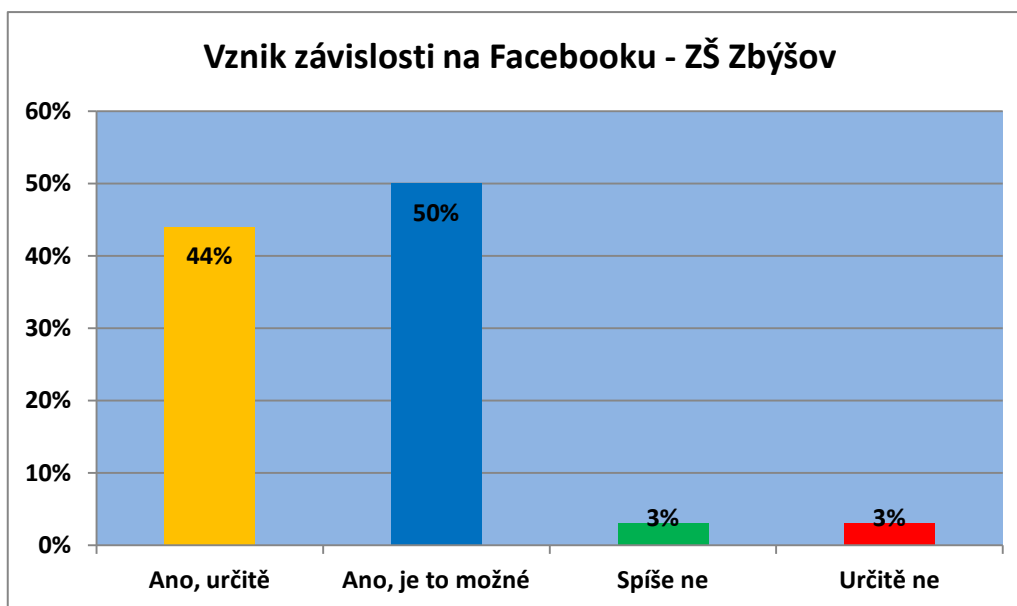
Závěry otázky č.6 jsou jednoznačné a potvrzují, jakým se stal Facebook fenoménem. Z celkových 68mi respondentů, na ni pouze 3 žáci odpověděli negativně. Kromě těchto jedinců, mají všichni založený Facebookový účet. Je to potvrzení velké oblíbenosti této sociální sítě.

Otázka č.7- Myslíš si, že se člověk může stát závislým na Facebooku?

Tabulka č.10- ZŠ Zbýšov

Odpověď	%	Počet
Ano, určitě	44%	13
Ano, je to možné	50%	15
Spíše ne	3%	1
Určitě ne	3%	1
Celkem	100%	30

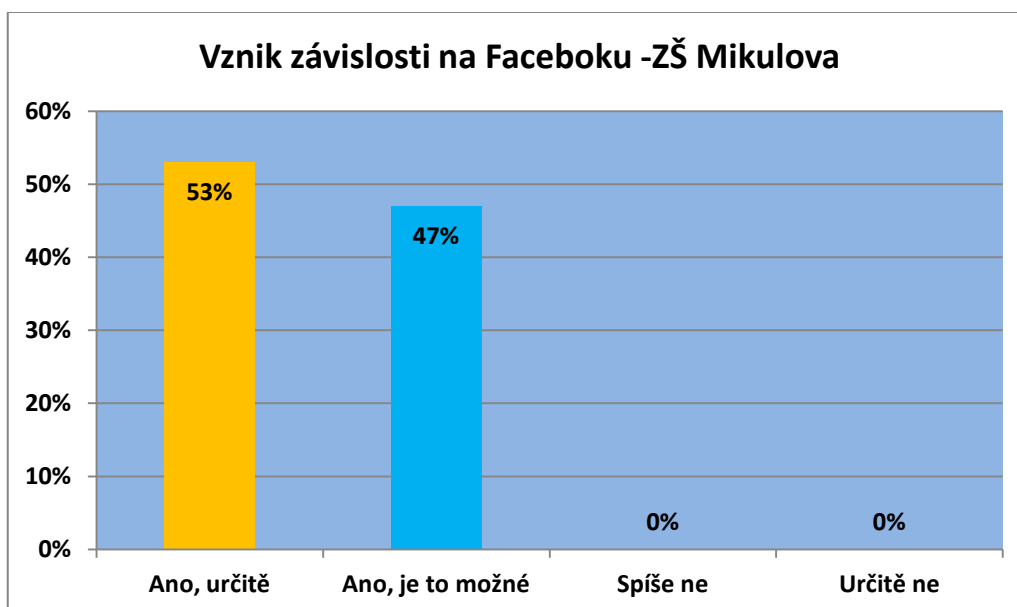
Graf č.10- ZŠ Zbýšov

Tabulka č.11- ZŠ Mikulova

Odpověď	%	Počet
Ano, určitě	53%	20
Ano, je to možné	47%	18
Spíše ne	0%	0
Určitě ne	0%	0

Graf č.11- ZŠ Mikulova

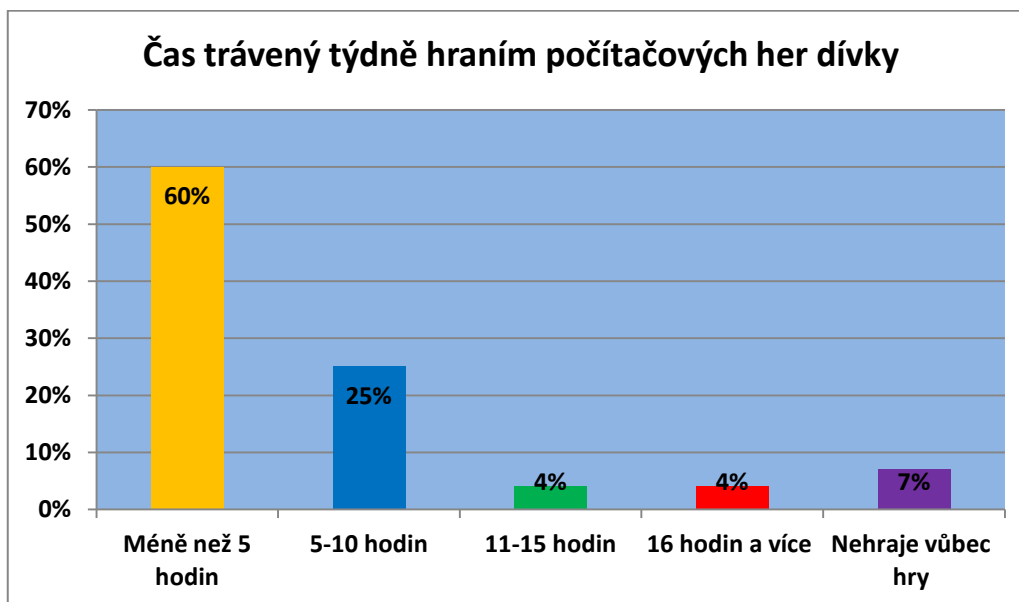
Otázka č.7 byla zaměřena na povědomí žáků o možnosti vzniku závislostního chování na Facebooku, jako dominantního zástupce sociálních sítí. Její výsledky považují za pozitivní zprávu týkající se oblasti sociálně patologických jevů. Přibližně polovina všech respondentů je přesvědčena o možnosti vzniku závislosti na FB a kromě dvou jedinců ze ZŠ Zbýšov, zbylí respondenti tuto možnost připouští. Ve srovnání městské a vesnické lokality nedošlo k diferencím, jenž by zasluhovaly zmínku, grafy jsou téměř totožné.

Otázka č.8- Kolik času trávíš hraním počítačových her?

Tabulka č.12- Dívky

Odpověď	%	Počet
Méně než 5 hodin	60%	16
5-10 hodin	25%	7
11-15 hodin	4%	1
16 hodin a více	4%	1
Nehraje vůbec hry	7%	2
Celkem	100%	27

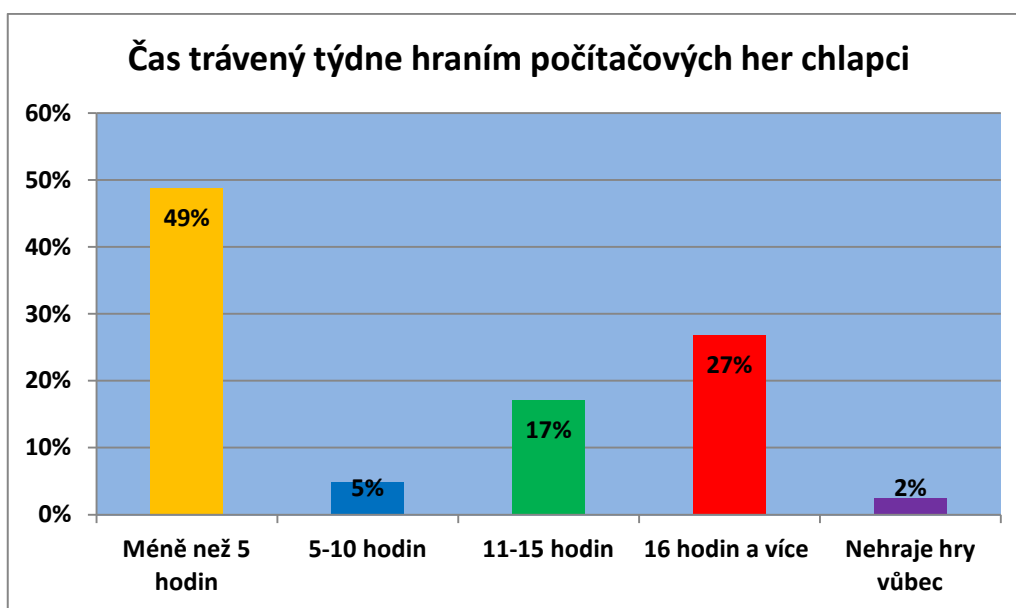
Graf č.12- Dívky

Tabulka č. 13- Chlapci

Odpověď	%	Počet
Méně než 5 hodin	49%	20
5-10 hodin	5%	2
11-15 hodin	17%	7
16 hodin a více	27%	11
Nehraje hry vůbec	2%	1
Celkem	100%	41

Graf č.13- Chlapci

Vzhledem k charakteru hypotézy zde proběhla selekce dle pohlaví na dívky a chlapce. Z výsledků je patrné, že celých 60% dívek se této zábavě věnuje jen okrajově a netráví touto činností více než 5 hodin týdně. Další čtvrtina dívek se pohybuje v rozmezí 5-10hodin strávených hraním her na PC, za týden. 11 hodin a více touto činností tráví pouhé dvě dívky z celkového počtu 27.

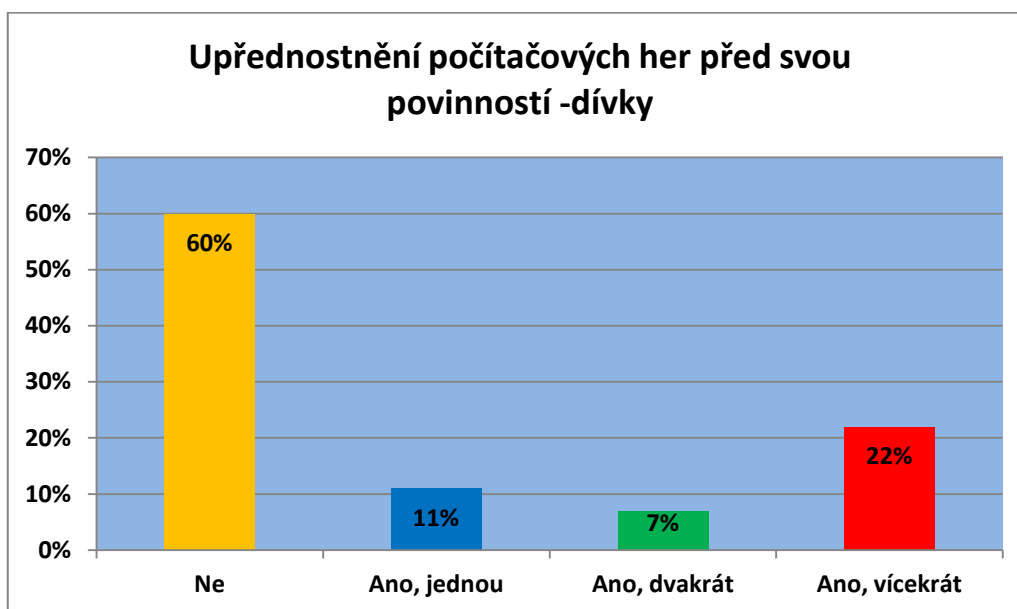
I u chlapců tvoří dominantní skupinu ti, co zvolili 1. variantu, tedy 5 hodin a méně (49%). Nejvýraznějším rozdílem je však fakt, že oproti dívkám tu je značný nárůst u hráčů, kteří jsou schopni hraním her trávit 11-15 hod. (17%) a dokonce více jak čtvrtina přiznala variantu s více jak 16ti hodinami. To koresponduje s předpokladem, že je tato činnost bližší spíše chlapcům, než dívkám.

Otázka č. 9- Upřednostnil jsi někdy hraní počítačové hry před nějakou svou povinností?

Tabulka č.14- Dívky

Odpověď	%	Počet
Ne	60%	16
Ano, jednou	11%	3
Ano, dvakrát	7%	2
Ano, vícekrát	22%	6
Celkem	100%	27

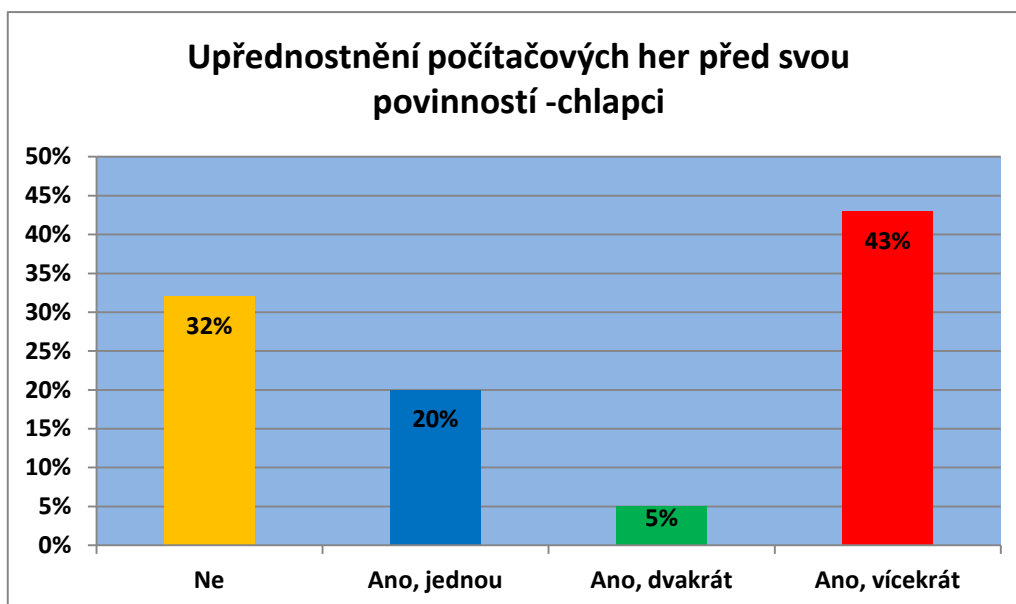
Graf č.14- Dívky

Tabulka č.15- Chlapci

Odpověď	%	Počet
Ne	32%	13
Ano, jednou	20%	8
Ano, dvakrát	5%	2
Ano, vícekrát	43%	18
Celkem	100%	41

Graf č.15- Chlapci

Cílem této otázky byla snaha zjistit zanedbání povinnosti ve spojení s hraní PC hry, a tím i potažmo zaujetí pro hru samotnou. Z výsledku je patrné, že téměř dvě třetiny dívek neupřednostnili hraní PC hry před svou povinností ani jednou, což lze jednoznačně považovat za pozitivní důkaz. Jedno zanedbání připustilo 11% dívek a dvě 7% dívek. Více jak pětina tohoto souboru však připouští vícero zanedbání povinnosti.

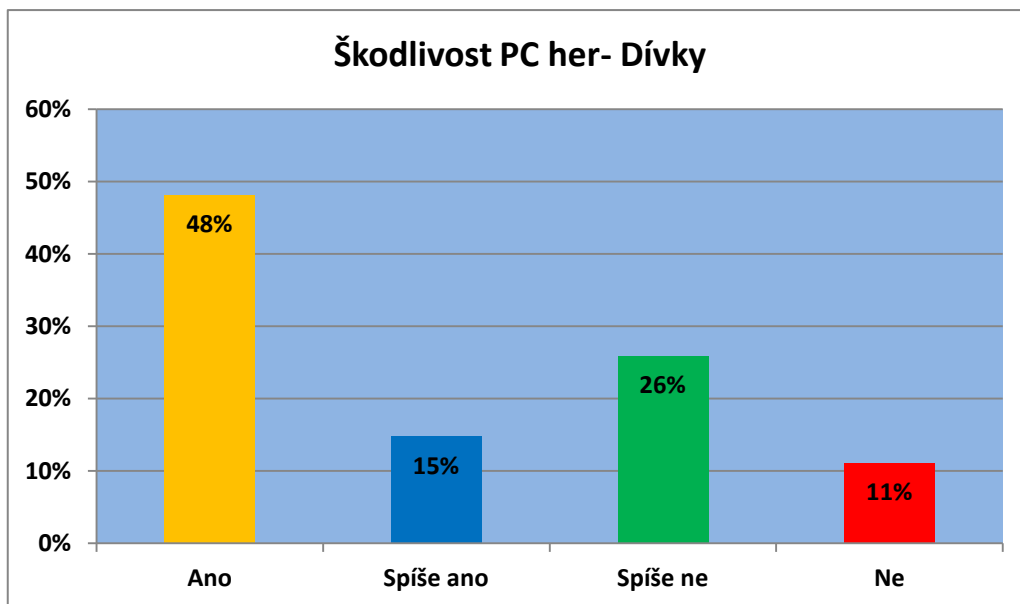
U chlapců je situace poněkud horší, jelikož se zde stala dominantní skupina, která připouští nejčastější zanedbávání povinností z daných možností (43%). Třetina respondentů mužského pohlaví se ovšem vyjádřila ve smyslu vyloučení preference PC hry namísto povinnosti. I tak je tento podíl oproti dívkám pouze na poloviční úrovni, tedy cca 2/3 dívek vs. cca 1/3 chlapců.

Otázka č.10- Myslíš si, že je pravidelné hraní počítačových her škodlivé?

Tabulka č.16- Dívky

Odpověď	%	Počet
Ano	48%	13
Spíše ano	15%	4
Spíše ne	26%	7
Ne	11%	3
Celkem	100%	27

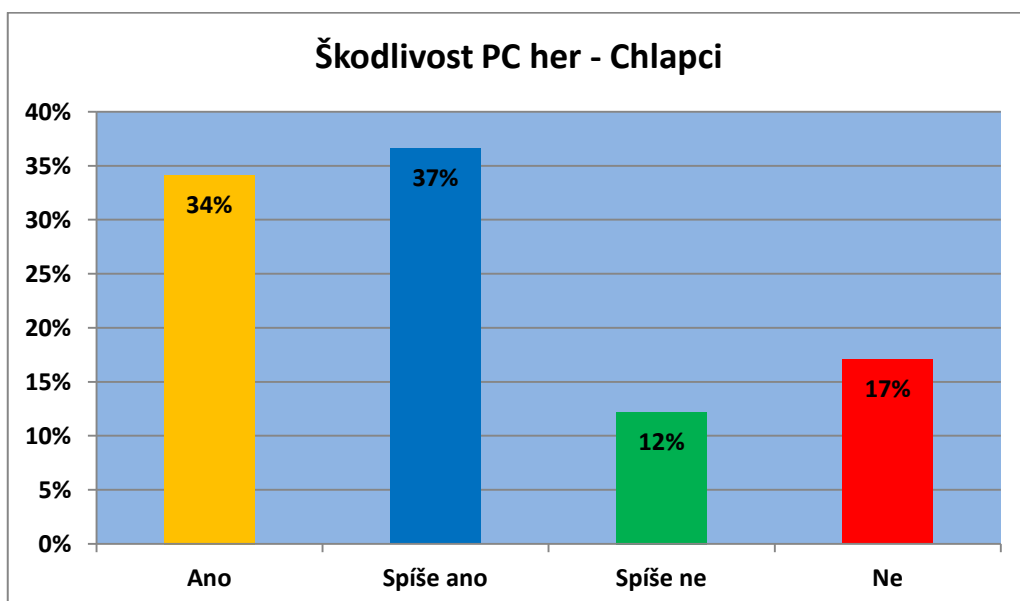
Graf č.16-Dívky

Tabulka č.17- Chlapci

Odpověď	%	Počet
Ano	34%	14
Spíše ano	37%	15
Spíše ne	12%	5
Ne	17%	7
Celkem	100%	41

Graf č.17- Chlapci

O škodlivosti pravidelného hraní PC her je přesvědčena téměř polovina dívek a dalších 15% ji připouští. Naopak 26% se přiklání k možnosti, že je škodlivost PC her nepravděpodobná, cca desetina jich pak tuto možnost vylučuje.

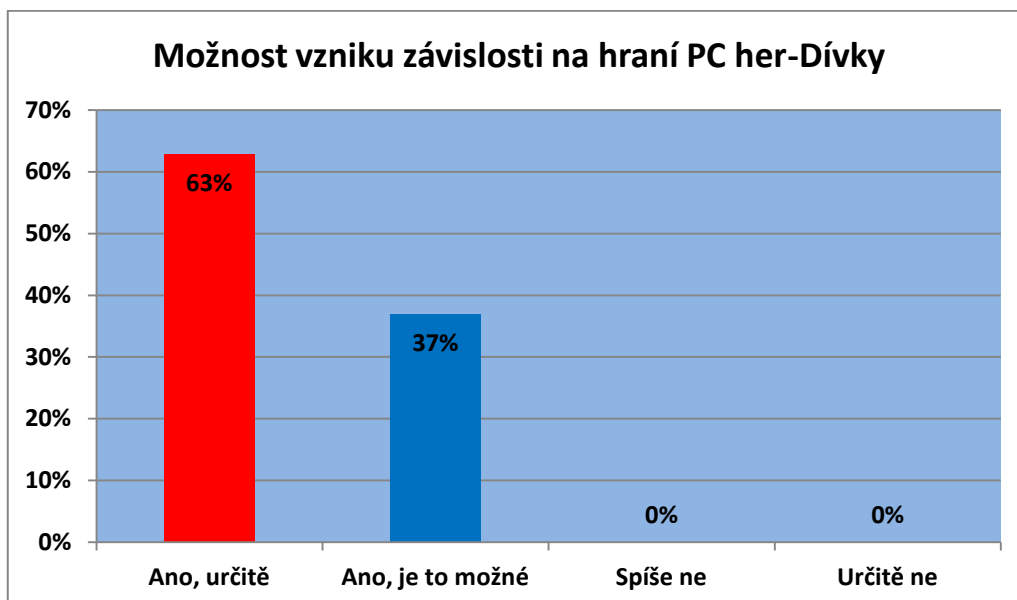
I většina chlapců připouští možnost škodlivosti her, radikální přesvědčení však vyjádřila jen cca třetina z nich. Naopak za neškodnou formu zábavy je tato kratochvíle považována 17ti % chlapců. Dá se říci, že povědomí o škodlivosti her nechybí většině dotazovaných respondentů, je zde ale ještě značný počet žáků, kteří si škodlivost pravidelného hraní PC her nepřipouští.

Otázka č.11- Myslíš si, že se člověk může stát závislým na hraní PC her?

Tabulka č.18- Dívky

Odpověď	%	Počet
Ano, určitě	63%	17
Ano, je to možné	37%	10
Spíše ne	0%	0
Určitě ne	0%	0
Celkem	100%	27

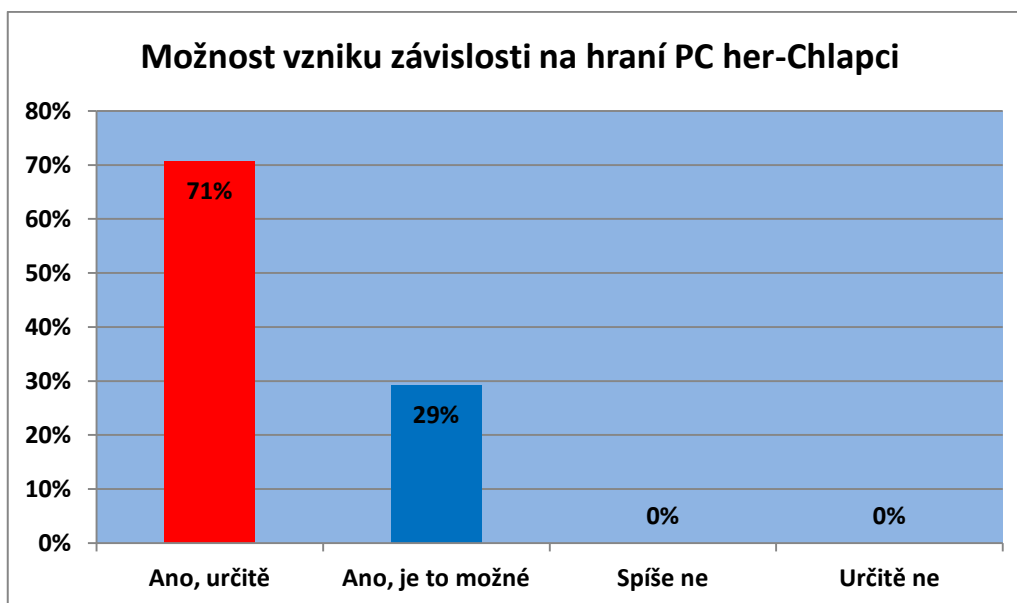
Graf č.18- Dívky

Tabulka č.19- Chlapci

Odpověď	%	Počet
Ano, určitě	71%	29
Ano, je to možné	29%	12
Spíše ne	0%	0
Určitě ne	0%	0
Celkem	100%	41

Graf č. 19- Chlapci

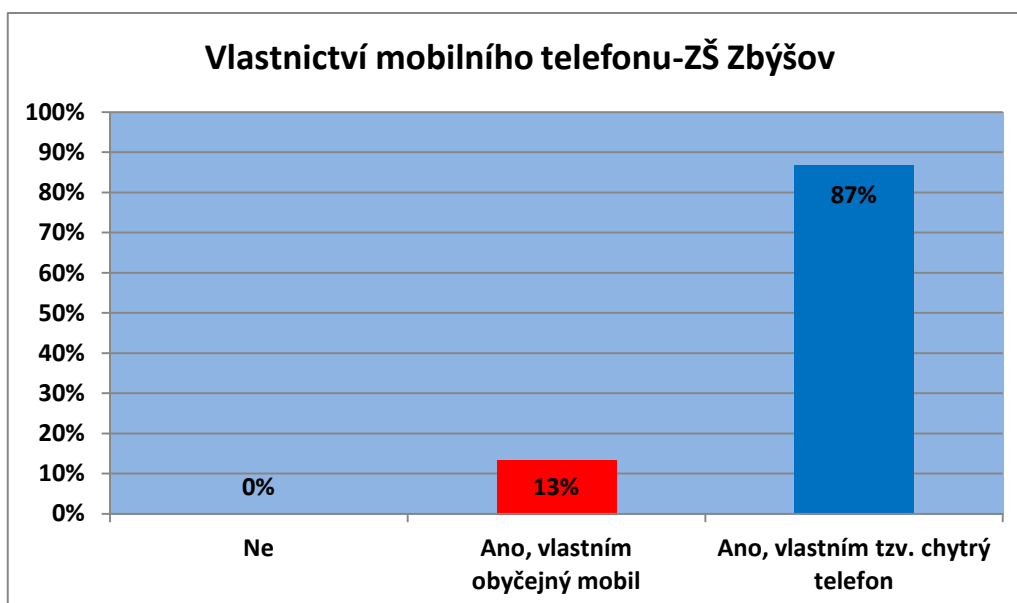
Výsledky šetření plynoucí z této otázky mně přesvědčily o velice slušné úrovni povědomí žáků co, se oblasti vzniku závislosti na PC hrách týče. Dívky i chlapci jsou téměř shodně ze dvou třetin přesvědčeni o možnosti vzniku závislosti, zbývající 1/3 respondentů tuto možnost připouští. Je otázkou proč se nemálo žáků vyjádřilo v předchozí otázce zaměřené na škodlivost PC her pro variantu, která ji za škodlivou nepovažovala, přičemž je drtivá většina z nich přesvědčena o možnosti vzniku závislosti na této činnosti.

Otázka č.12- Jsi vlastníkem mobilního telefonu? V případě kladné odpovědi, uveď, jakým druhem disponuješ?

Tabulka č.20- ZŠ Zbýšov

Odpověď	%	Počet
Ne	0%	0
Ano, vlastním obyčejný mobil	13%	4
Ano, vlastním tzv. chytrý telefon	87%	26
Celkem	100%	30

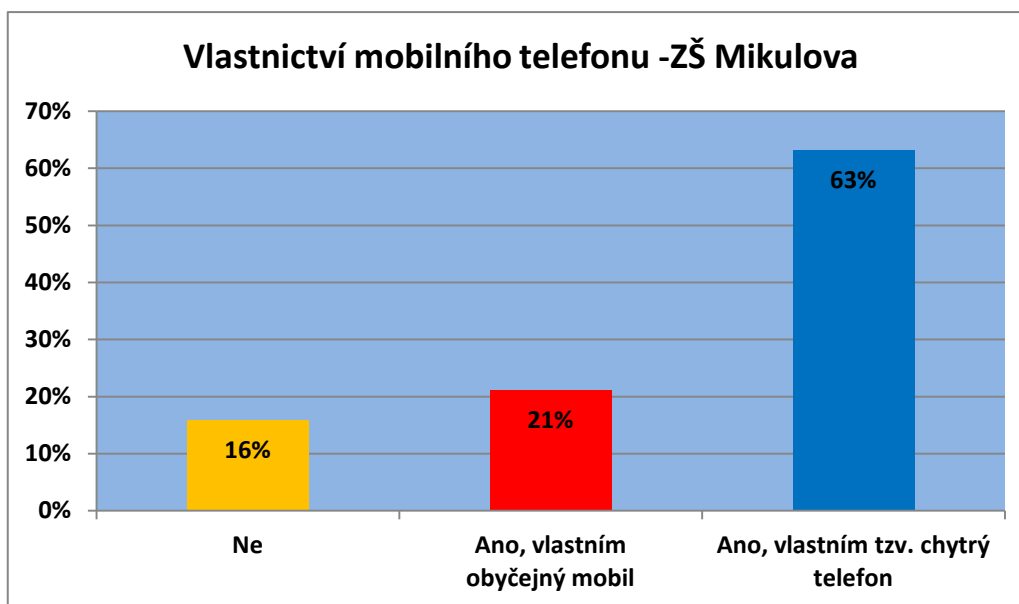
Graf č.20- ZŠ Zbýšov

Tabulka č.21- ZŠ Mikulova

Odpověď	%	Počet
Ne	16%	6
Ano, vlastním obyčejný mobil	21%	8
Ano, vlastním tzv. chytrý telefon	63%	24
Celkem	100%	38

Graf č.21- ZŠ Mikulova

Cílem této otázky bylo zjistit, jak moc je vlastnictví mobilu rozšířeno mezi žáky, případně jakým druhem telefonu disponují. Na škole ZŠ Zbýšov disponuje mobilním přístrojem kompletní vzorek respondentů a drtivá většina z nich vlastní tzv. chytrý telefon.

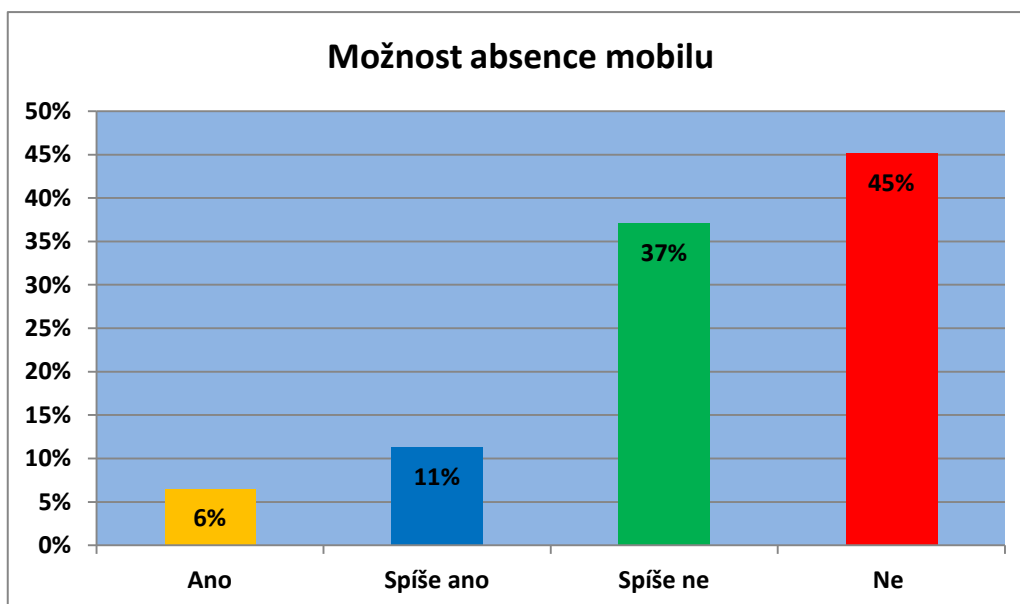
I na ZŠ Mikulova nejvíce žáků přiznalo poslední variantu, tedy vlastnictví chytrého telefonu. Největším překvapením pro mne bylo, že zde 6 jedinců mobilním přístrojem nedisponuje. Naopak očekávání vysokých hodnot směřujících k vlastnictví chytrého telefonu byly potvrzeny.

Otázka č.13- Myslíš si, že by jsi byl/a schopen/a vzdát se natrvalo svého mobilního telefonu?

Tabulka č.22- Kompletní vzorek (pozn: z této otázky byla vyloučena část, která u předchozí otázky odpověděla negativně, tedy 6 žáků nevlastnící mobil)

Odpověď	%	Počet
Ano	6%	4
Spíše ano	11%	7
Spíše ne	37%	23
Ne	45%	28
Celkem	100%	62

Graf č. 22- Kompletní vzorek

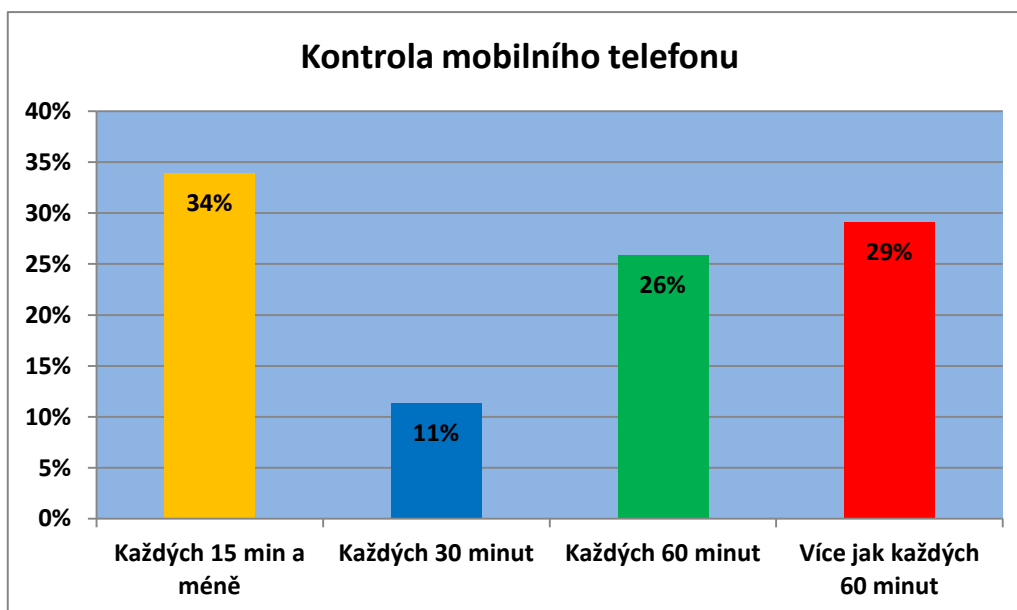
Výsledky odpovědí na tuto otázku hovoří o tom, že pro téměř polovinu respondentů je telefon nepostradatelný a dalších 37% by se ho vzdávalo jen těžko. To dokazuje jak moc je pro tento vzorek populace mobilní přístroj důležitou součástí života. Jen pouhých 6% by nemělo problém se ho vzdát.

Otázka č.14- Jak často kontroluješ svůj mobil?

Tabulka č.23- Kompletní vzorek (pozn: z této otázky byla vyloučena část, která u předchozí otázky odpověděla negativně, tedy 6 žáků nevlastnící mobil)

Odpověď	%	Počet
Každých 15 min a méně	34%	21
Každých 30 minut	11%	7
Každých 60 minut	26%	16
Více jak každých 60 minut	29%	18
Celkem	100%	62

Graf č. 23- Kompletní vzorek

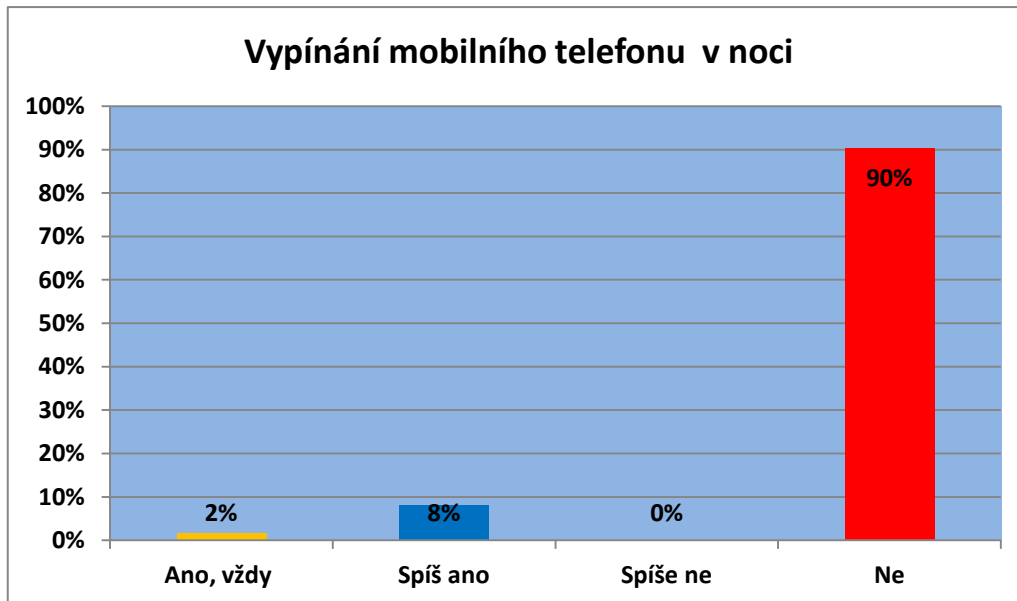
Cílem této otázky bylo zjistit, jak moc na svých přístrojích lpí, jejich uživatelé. Je známo, že nadměrná kontrola mobilního přístroje vypovídá o zaujetí jeho majitele telefonem. Ze získaných výstupů lze vyvodit, že třetina žáků kontroluje přístroj každých 15min a méně, dalších 11% je schopno tento interval zdvojnásobit na 30min. Čtvrtina uživatelů ho kontroluje každou hodinu a 29% více jak každou hodinu. Významná je z pohledu možného nepřiměřeného užívání především první skupina, která bez něj nevydrží déle, než 15minut. Je to zarážející také v tom ohledu, že podstatnou část dne tyto děti tráví ve škole, kde je po většinou zakázané užívat tyto přístroje.

Otázka č. 15- Vypínáš si svůj mobil, když jdeš spát?

Tabulka č.24- Kompletní vzorek (pozn: z této otázky byla vyloučena část, která u předchozí otázky odpověděla negativně, tedy 6 žáků nevlastnící mobil)

Odpověď	%	Počet
Ano, vždy	2%	1
Spíš ano	8%	5
Spíše ne	0%	0
Ne	90%	56
Celkem	100%	62

Graf č. 24- Kompletní vzorek

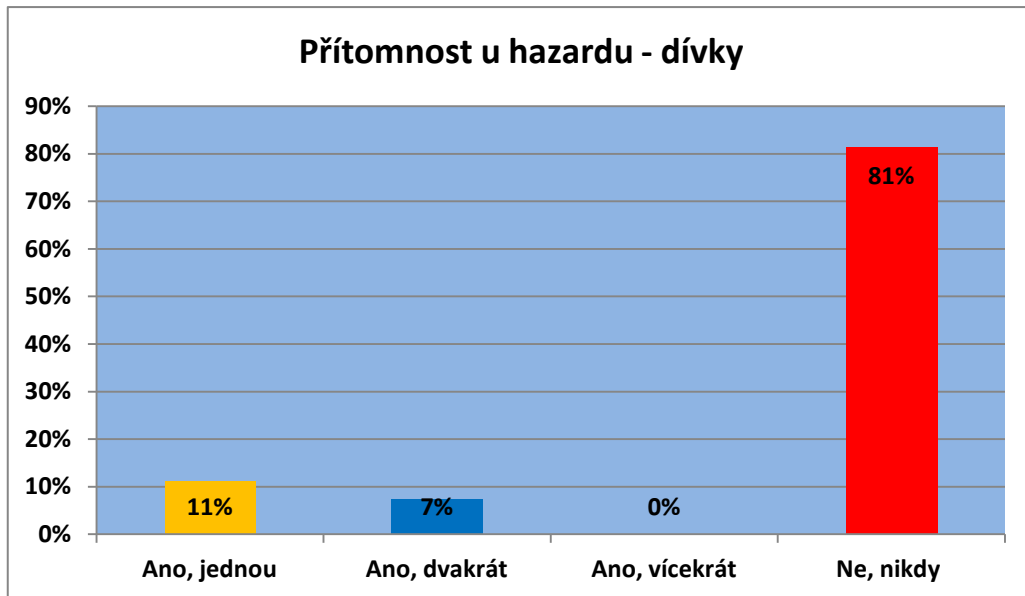
Tato otázka měla obdobnou funkci jako ta předešlá s cílem zjistit, zda děti telefon vypínají, alespoň v noci. Bylo zjištěno, že celých 90% tak nečiní a jsou tedy přístupní 24hodin denně. Je to další článek do řetězce, na jehož konci lze konstatovat, že mobilní telefon je pro dnešní mládež velice důležitým předmětem, a to už z jakékoliv příčiny.

Otázka č.16- Byl/a jsi někdy přítomen/a hře o peníze(např. výherní automaty, sázení na sportovní utkání)?

Tabulka č.25- Dívky

Odpověď	%	Počet
Ano, jednou	11%	3
Ano, dvakrát	7%	2
Ano, vícekrát	0%	0
Ne, nikdy	81%	22
Celkem	100%	27

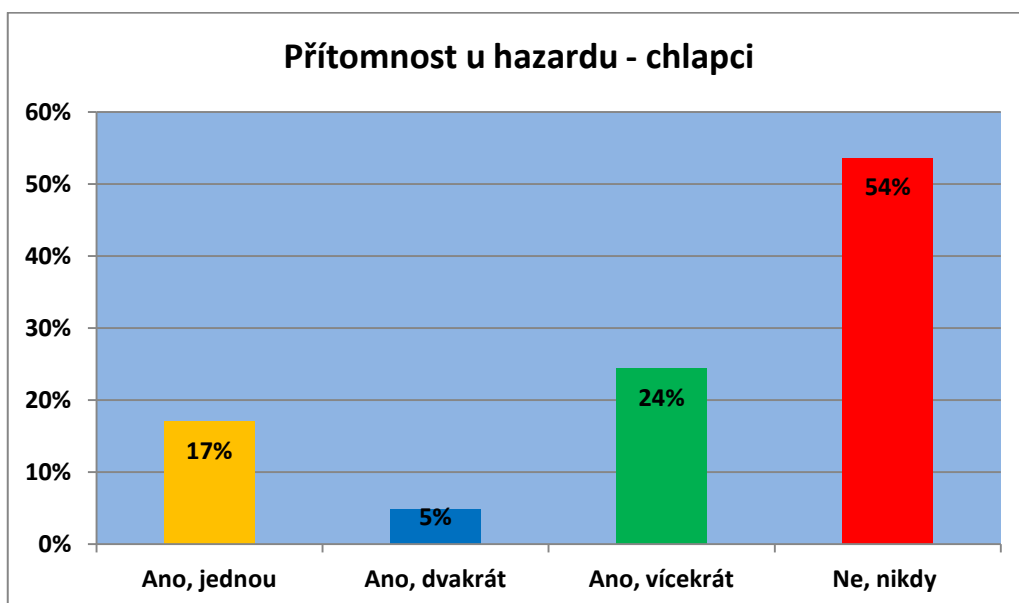
Graf č.25- Dívky

Tabulka č.26- Chlapci

Odpověď	%	Počet
Ano, jednou	17%	7
Ano, dvakrát	5%	2
Ano, vícekrát	24%	10
Ne, nikdy	54%	22
Celkem	100%	41

Graf č.26- Chlapci

U této otázky proběhla při vyhodnocení selekce dle pohlaví. Z dostupných dat je patrné, že převážná většina dívek nebyla přítomna u hazardní hry (81%), a pokud ano tak jen malá část ze žákyně a jen výjimečně, ne vícekrát.

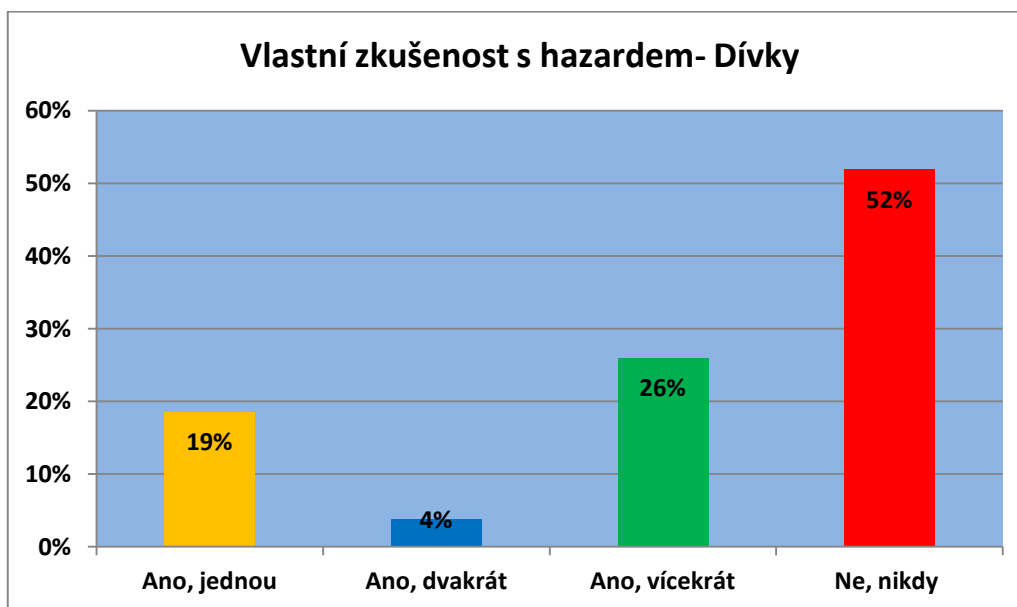
Poměr chlapců přítomných či nepřítomných hazardní hře je téměř vyrovnaný. Zatímco pro 17% se jednalo o jednorázovou zkušenost, čtvrtina všech chlapců má zkušenost, která se minimálně ještě dvakrát opakovala. Je zde tedy viditelný rozdíl, který může dokazovat, že je prostředí hazardu pro chlapce přijatelnější, než pro dívky.

Otázka č.17-Vyzkoušel/a jsi někdy hru při níž šlo o peníze?

Tabulka č.27- Dívky

Odpověď	%	Počet
Ano, jednou	19%	5
Ano, dvakrát	4%	1
Ano, vícekrát	26%	7
Ne, nikdy	52%	14
Celkem	100%	27

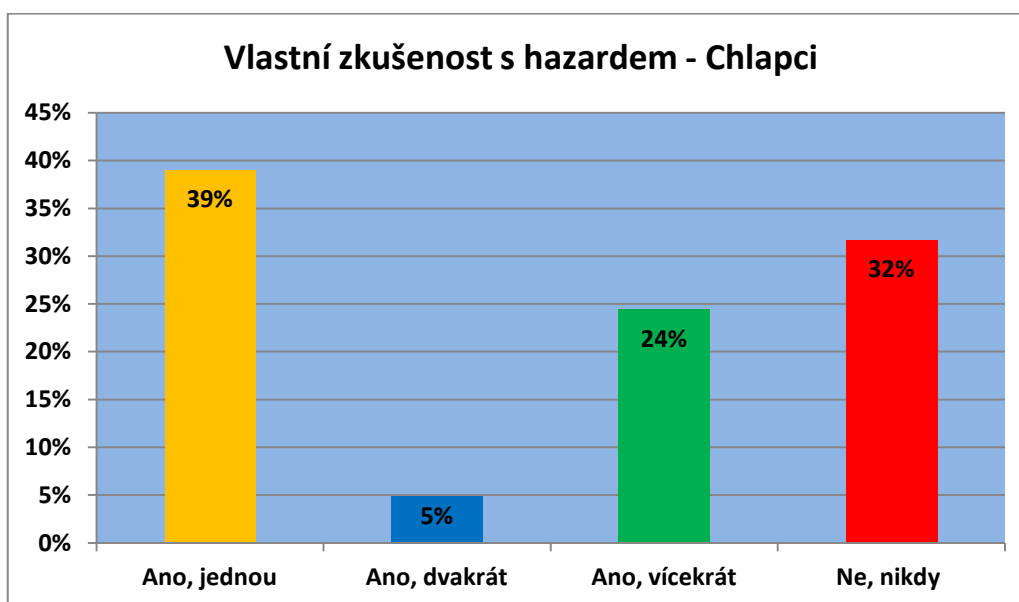
Graf č.27- Dívky

Tabulka č.28- Chlapci

Odpověď	%	Počet
Ano, jednou	39%	16
Ano, dvakrát	5%	2
Ano, vícekrát	24%	10
Ne, nikdy	32%	13
Celkem	100%	41

Graf č.28- Chlapci

Z výše uvedených dat vyplývá, že přibližně polovina dívek (52%) dosud neměla vlastní zkušenost s hazardem a dalších 19% mělo zkušenost jedinou. Naproti tomu celá čtvrtina z dívčího vzorku měla zkušenost opakovanou.

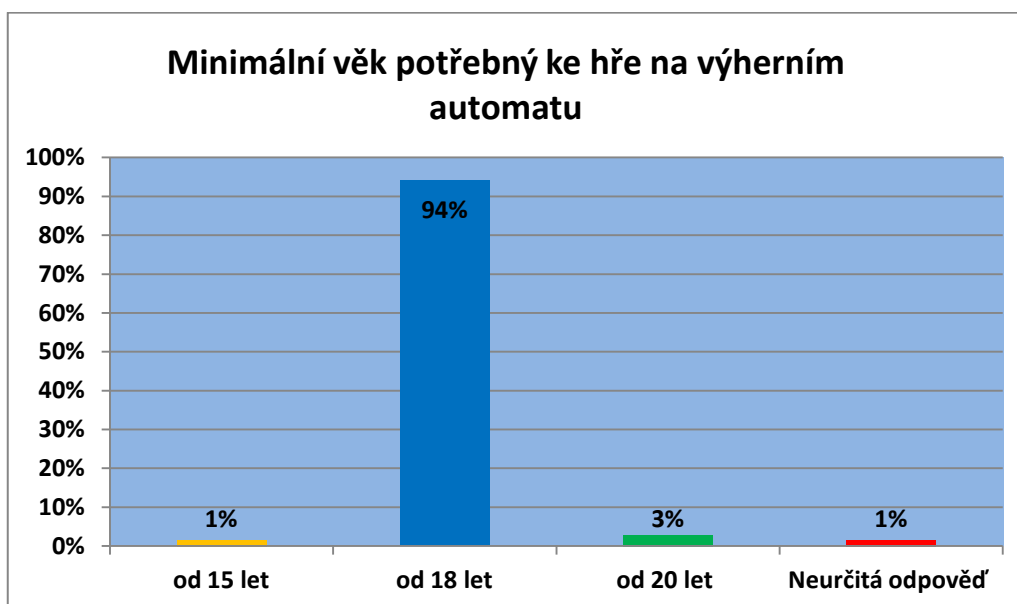
Vícero zkušeností s hazardem má také čtvrtina chlapců, což přibližně odpovídá podílu dívek. Ovšem sečteme-li první 3 položky obsažené v grafu, zjistíme, že vlastní zkušenost s hazardem má již 2/3 chlapců tohoto věku. To je zážející především v kontextu zákazu hazardu do 18 let, protože jak víme z druhé otázky dotazníku, tak se zde jedná především o věkové skupiny 13ti a 14ti let.

Otázka č.18- Od jakého věku, si myslíš, že je povoleno hrát na výherních automatech?

Tabulka č.29- Kompletní vzorek

Odpověď	%	Počet
od 15 let	1%	1
od 18 let	94%	64
od 20 let	3%	2
Neurčitá odpověď	1%	1
Celkem	100%	68

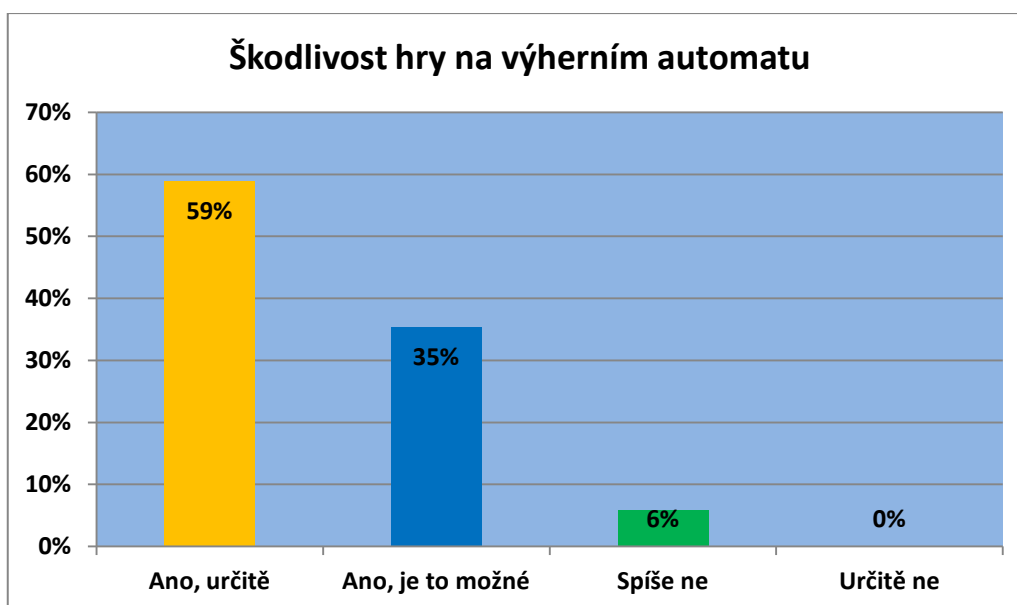
Graf č. 29- Kompletní vzorek

Otázka č.18 byla zaměřena na znalost faktu, že hraní na výherním automatu je povoleno od 18ti let. Výsledek dokazuje, že celkem 94% respondentů odpovědělo správně, což je pozitivní. Při porovnání s předchozí otázkou pak, ale docházíme k faktu, že značná část žáků vyzkoušela hazardní hru, i když si je vědoma, že je takovéto počínání povoleno až od 18ti let.

Otázka č.19- Myslíš si, že je pravidelné hraní na výherním automatu zdraví škodlivé?**Tabulka č.30- Kompletní vzorek**

Celkem	%	Počet
Ano, určitě	59%	40
Ano, je to možné	35%	24
Spíše ne	6%	4
Určitě ne	0%	0
Celkem	100%	68

Graf č.30- Kompletní vzorek

I z výsledků odpovědí na tuto otázku můžeme vyvodit velice dobrou informovanost či povědomí o škodlivosti hry na výherním automatu. 59% respondentů je přesvědčeno o škodlivosti této činnosti a dalších 35% ji považuje za možnou. Pouhých 6% z žáků tedy 4 jedinci si myslí, že se spíše nejedná o škodlivou záležitost.

4.5 Vyhodnocení hypotéz

H¹- Děti žijící ve městě tráví u počítače více času, než děti žijící na vesnici.

Pro vyhodnocení této hypotézy budu vycházet především z výsledků získaných odpovědí na otázky č.4 a č.5. Zatímco děti pocházející z vesnice označili možnost trávení u počítače jako nejčastější formu trávení jejich volného času v 30ti %, ze všech odpovědí, tak z re-

spondentů oslovených na ZŠ Mikulova tak učinilo pouhých 21%, tedy o 9% méně. Při šetření konkrétní délky trávené denně činností u počítače byly zjištěny mezi jednotlivými školami zjištěné jen nepatrné rozdíly. Ve zbyšovské škole se sice pro první variantu vyjadřující nejmenší dobu trávení u počítače z daných možností, vyjádřil větší počet žáků, než na škole pražské, ale jen nepatrným rozdílem. I poslední dvě varianty odpovědí byly mezi školami vzácně vyrovnané. Dokonce hovořili mírně ve prospěch dětí z města, jelikož se zde pro varianty reprezentující 3-4hodiny trávené na PC, respektive více jak 4 hodiny vyjádřil menší podíl dětí jako na ZŠ Zbýšov.

Tato hypotéza se mi nepotvrdila.

H²- Chlapci mají větší zkušenosti s hazardem, než dívky.

Pro ověření této predikce budu vycházet zejména z odpovědí na otázku č.16 a č.17. Z vyhodnocení 16té otázky je patrné, že 4/5 dívek nebylo nikdy přítomno hazardní hře. Zbylá část děvčat pak byla přítomna jen v jednom či dvou případech, nikdy ne vícekrát. Chlapci byli hře o peníze přítomni v 46ti% případů. Čtvrtina(24%) z celkového počtu, byla přítomna dokonce vícekrát. To znamená, že se chlapci vyskytují v hazardním prostředí výrazně více, než dívky. Na otázku vlastní zkušenosti s hazardem odpověděla negativně, více jak polovina dívek (52%) a jen třetina chlapců (32%). Jedinou zkušenost pak připustilo výrazně více chlapců, jako dívek 39% vs. 19%, ostatní parametry byly vyrovnané, což dokazuje výrazně vyšší podíl chlapců se zkušeností s hazardem.

Tato hypotéza se mi potvrdila

H³- Chlapci tráví hraním počítačových her více času než dívky

K hodnocení této hypotézy budou použity především výstupy z odpovědí na otázky č.8-9, dokreslit povědomí o škodlivosti hraní PC her dopomohly otázky č. 10 a č.11.

Z otázky č. 8 jsme získaly údaje vztahující se k množství času tráveného hraním PC her. Vyplývalo, že stejně jako u dívek, tak i u chlapců tvoří dominantní skupinu hráči, kteří se věnují PC hrám méně než 5 hodin, u dívek však byl tento podíl o 11% vyšší. Další čtvrtina z tázaných děvčat se přiklonila ke druhé variantě 5-10 hodin, spolu s první variantou, tak šlo celkem o 85% dívek vyskytující se v prvních dvou variantách oproti podílu 54%, vztahující se k chlapcům. Jejich odpovědi převažovali naopak ve variantách, které zastupovaly časově náročnější hraní her. Vyhodnocením otázky č.9, jsme zjistili, že chlapci častěji zanedbávají své povinnosti na úkor hry, tato informace má svoji vypovídající hodnotu ve

smyslu zaujetí pro hru. Otázky č.10 a č.11 byly zaměřeny na povědomí o škodlivosti hraní PC her, 17% chlapců a 11% dívek je nepovažuje za škodlivé, přičemž možnosti vzniku závislosti si je vědoma převážná většina tázaných. Z předešlých informací vyplynulo, že chlapci se hraním PC her zaměstnávají více jak dívky.

Tato hypotéza se potvrdila.

ZÁVĚR

Tato diplomová práce se zabývá problematikou nových forem sociálně patologických jevů a poukazuje na jejich možná rizika a důsledky z nich plynoucí.

Cílem této práce bylo pojmenovat a analyzovat ať už jednotlivé druhy nových forem závislostí, tak toto nežádoucí chování obecně. Reakcí na zjištěné fakta, je návrh opatření, který by dopomohl k eliminaci sociálně patologického chování.

Praktická část byla zaměřena na zjištění povědomí žáků o možných rizicích spjatých s činnostmi, které mají potenciál přerůst v sociálně patologické chování. Úrovní znalostí možných rizik vzniku závislostí v jednotlivých oblastech, jsem byl mile překvapen a považuji ji za dostačující. Samotné užívání, či nadužívání moderních technologií jako PC či mobilního telefonu mezi žáky, však dává v některých případech tušit, že se opravdu jedná o sféru, které bude muset být v budoucnu přiložena větší pozornost. Co se týče hazardního průmyslu, který je v práci také zmíněn, je to pro mne stále otázka omezení nabídky, ke které snad časem také dospějeme. Cíle této práce byly dle mého názoru naplněny v praktické části, kde byla provedena analýza znalostí nových forem závislostí.

Realizace empirického výzkumu mne obohatila o mnoho cenných zkušeností a doufám, že přispěla svou trochou do „ mlýna“ zvyšujícího povědomí o závislostním chování, minimálně právě na těch školách, na kterých byl výzkum proveden.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

Literatura:

1. DIJCK, J. V. The culture of connectivity: A critical history of social media. New York: Oxford University Press, 2013. ISBN 978-0-19-997077-3
2. DOŇKOVÁ, O., NOVOTNÝ J. S. Vývojová psychologie pro sociální pedagogy. Brno: IMS, 2009.
3. FISCHER, S. , ŠKODA, J. Sociální patologie. Praha: Grada Publishing, 2014. ISBN 978-80-247-5046-0
4. FROUZOVÁ, M. Metodická příručka pro prevenci gamblingu. Praha: Státní zdravotní ústav. 1997. ISBN 80-7071-078-0
5. FÜRST, M. Psychologie. Olomouc: Votobia, 1997. ISBN 80-7198-199-0
6. JANIÁKOVÁ, D. Tak už dost'. Východisko zo závislostí. Bratislava: Kontakt, 1956. ISBN 80-968985-0-7
7. KALINA, K. Základy klinické adiktologie. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1411-0
8. KIRKPATRICK, D. Pod vlivem Facebooku, příběh z nitra společnosti, která spojuje svět. Brno: Computer press, a.s., 2011. ISBN 978-80-251-3573-0
9. KULHÁNKOVÁ, H. Fenomén Facebook. Kladno: BigOak, 2010. ISBN 978-80-904764-0-0
10. MACHALOVÁ, M. a kol. Dialógy o závislostiach. TakeOffAdvertising, s.r.o. , 2010. ISBN 978-80-970370-9-3
11. MARHOUNOVÁ, J., NEŠPOR, K. Alkoholici, feťáci a gambleři. Praha: Empatie, 1995. ISBN 80-901618-9-8
12. MATĚJČEK Z., POKORNÁ, M. Radosti a strasti. Jinočany: H + H, 1998. ISBN 80-86022-21-8
13. Mezinárodní klasifikace nemocí, 10 revize. Praha: ÚZIS ČR, 1992.
14. MINUCHIN, S. Rodina a rodinná terapie. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0371-1
15. MIŇHOVÁ, J. Vývojová psychologie. Plzeň: Typos.
16. MÜHLPACHR, P. Sociologie. Brno: Masarykova Univerzita, 2008.
17. MÜHLPACHR, P. Sociopatologie. Brno: Masarykova Univerzita, 2008. ISBN 978-80-210-4550-7
18. NEGROPONTE, N. Being digital. Praha: Management Press, 2001. ISBN 80-7261-046-5
19. NAKONEČNÝ, M. Sociální psychologie. Praha: Academia, 1999. ISBN 80-200-0690-7
20. NAKONEČNÝ, M. Úvod do sociální psychologie. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1967.
21. NEŠPOR, K. Návykové chování a závislost. Praha: Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-908-8
22. NEŠPOR, K. Už jsem prohrál dost. Praha: Sportpropag, 2006.

23. NEŠPOR, K. CSÉMY, L., SOVINOVÁ, H. Programy prevence závislostí a možnosti jejich hodnocení. Praha: Zdravotní Ústav, 1998. ISBN 80-7071-110-8
24. PAVLÍČEK, A. Nová média a sociální síť. Praha: Oeconomica, 2010. ISBN 978-80-245-1742-1
25. PIAGET, J. Psychologie dítěte. Praha: Portál, 1997. ISBN 80-7178-146-0
26. PRUNNER, P. Psychologie gamblersství aneb, Sázka na štěstí. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008. ISBN 978-80-7380-074-1
27. SEKOT, A. Úvod do sociální patologie. Brno: Masarykova Univerzita, 2010. ISBN 978-80-210-5261-1
28. SLADKÝ, P. Jste závislí na mobilu? Prevence sociálně nežádoucích jevů. 2004.
29. ŠMAHEL, D. Psychologie a internet – děti dospělými , dospělí dětmi. Praha: Triton, 2003. ISBN 80-7254-360-1
30. ŠVARCOVÁ, E., ČAPEK R. Pro prevenci sociálně-patologických jevů. Hradec Králové: Gaudeamus, 2002. ISBN 80-7041-425-1
31. VÁGNEROVÁ, M. Vývojová psychologie I. Praha: UNITISK, 1996.
32. YOUNG, S. K. Internet addiction: Symptoms, Evaluation, And Treatment.

Internetové zdroje:

33. http://higher.ed.mheducation.com/sites/0072820144/student_view0/chapter9/index.html
34. file:///C:/Users/Jura/AppData/Local/Microsoft/Windows/Temporary%20Internet%20Files/Content.IE5/FG4SP03G/mkn-tabelarni-cast_1-4-2014.pdf
35. <http://www.uzis.cz/cz/mkn/index.html>
36. <http://www.w3.org/Consortium/facts>
37. <http://www.youtube.com/watch?v=F7pYHN9iC9I>
38. <http://www.policie.cz/clanek/vite-co-je-kybersikana.aspx>
39. <http://protiproud.parlamentnilisty.cz/svoboda/clovek/spolecenstvi/1110-pro-facebook-jsme-pokusnymi-kraliky-socialneinzenyrsky-experiment-na-lidech-vyvolal-vice-otazek-nez-nabidl-odpovedi-mezi-testovanymi-mohl-byt-kazdy-z-nas-aniz-to-tusil.htm>
40. <http://www.pnas.org/content/111/24/8788.full>
41. <https://twitter.com/twitter>
42. <http://instagram.com/#>
43. <https://myspace.com/pages/terms>
44. <http://libimseti.cz/>
45. <http://onas.seznam.cz/cz/>
46. <http://www.aktin.cz/clanek/716-bolest-krcni-patere>
47. http://www.acuvue.cz/zrakprozivot/pece_o_zrak/pocitace
48. <http://www.novinky.cz/finance/348450-coca-cola-ci-silan-jsou-v-akci-tak-casto-ze-se-nevyplati-kupovat-je-za-plnou-cenu.html>
49. <http://www.medicaldaily.com/technology-addiction-warning-signs-cell-phone-addict-247344>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

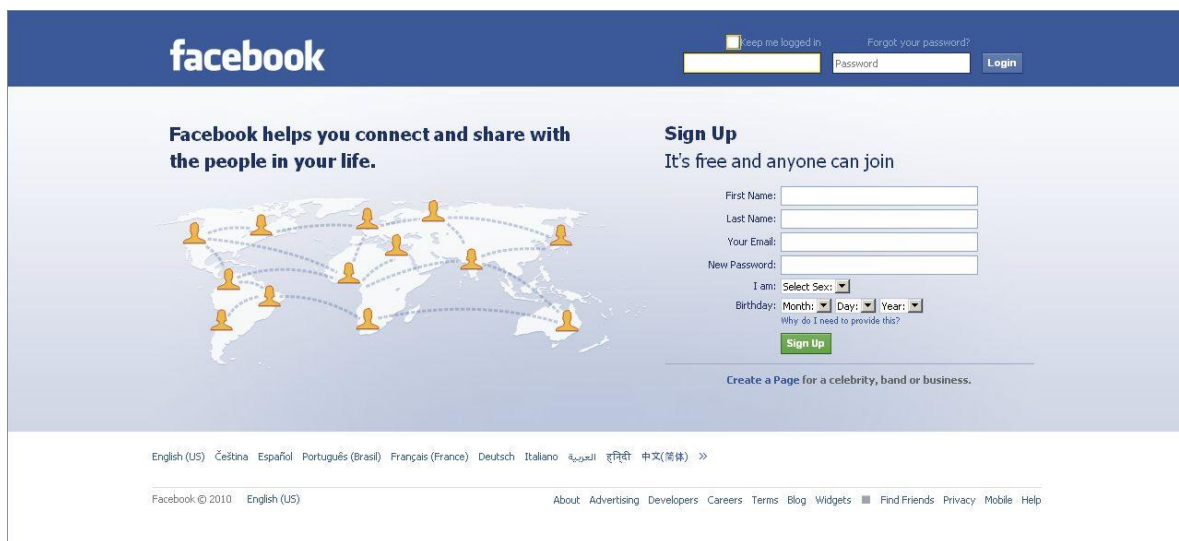
apod. A podobně

FB Facebook

tzv. Tak zvaně

ZŠ Základní škola

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. č. 1- Facebook

Obr. č.2- Děti s mobilním přístrojem

Obr. č. 3- Výherní automaty

SEZNAM TABULEK

Tabulka č.1- Pohlaví žáků.....	50
Tabulka č. 2- Věk.....	51
Tabulka č. 3- Bydliště.....	52
Tabulka č. 4- Trávení volného času ZŠ Zbýšov.....	52
Tabulka č. 5- Trávení volného času ZŠ Mikulova.....	53
Tabulka č. 6- Čas denně trávený na PC – ZŠ Zbýšov.....	54
Tabulka č. 7- Čas denně trávený na PC – ZŠ Mikulova.....	55
Tabulka č. 8 – Uživatelství Facebooku – ZŠ Zbýšov.....	56
Tabulka č. 9 - Uživatelství Facebooku – ZŠ Mikulova.....	56
Tabulka č. 10 – Vznik závislosti na Facebooku – ZŠ Zbýšov.....	57
Tabulka č. 11 - Vznik závislosti na Facebooku – ZŠ Mikulova.....	58
Tabulka č. 12 – Čas trávený týdně hraním počítačových her – dívky.....	59
Tabulka č. 13 – Čas trávený týdně hraním počítačových her – chlapci.....	60
Tabulka č. 14 – Upřednostnění počítačových her před svou povinností - dívky.....	61
Tabulka č. 15 - Upřednostnění počítačových her před svou povinností - chlapci	61
Tabulka č. 16 – Škodlivost PC her – dívky.....	62
Tabulka č. 17 – Škodlivost PC her – chlapci.....	63
Tabulka č. 18 – Možnost vzniku závislosti na PC her – dívky.....	64
Tabulka č. 19 – Možnost vzniku závislosti na PC her – chlapci.....	65
Tabulka č. 20 – Vlastnictví mobilního telefonu – ZŠ Zbýšov.....	66
Tabulka č. 21 – Vlastnictví mobilního telefonu – ZŠ Mikulova.....	66
Tabulka č. 23 – Kontrola mobilního telefonu.....	68
Tabulka č. 24 – Vypínání mobilního telefonu v noci.....	69

Tabulka č. 25 – Přítomnost u hazardu – dívky.....	70
Tabulka č. 26 – Přítomnost u hazardu – chlapci.....	71
Tabulka č. 27 – Vlastní zkušenost s hazardem – dívky.....	72
Tabulka č. 28 – Vlastní zkušenost s hazardem – chlapci.....	73
Tabulka č. 29 – Minimální věk potřebný ke hře na výherním automatu.....	74
Tabulka č. 30 – Škodlivost hry na výherním automatu.....	75

SEZNAM PŘÍLOH

1- Dotazník

PŘÍLOHA P I: DOTAZNÍK

DOTAZNÍK:

- **1) Pohlaví:**
 - a) dívka
 - b) chlapec

- **2) Věk:**
_____ let

- **3) Bydliště:**

- **4) Jak nejčastěji z těchto možností trávíš svůj volný čas?**
 - a) sportem
 - b) u počítače
 - c) s kamarády
 - d) sledováním TV
 - e) učením
 - f) nudím se

- **5) Kolik času trávíš denně činností na počítači?**
 - a) méně než 1 hodinu
 - b) 1-2 hodiny
 - c) 3-4 hodiny
 - d) více než 4 hodiny

- **6) Jsi uživatelem Facebooku?**
 - a) ano
 - b) ne, ale hodlám si založit účet v budoucnu
 - c) ne
 - d) ne, ani si účet založit nehodlám

- **7) Myslíš si, že se člověk může stát závislým na užívání Facebooku?**
 - a) ano, určitě
 - b) ano, je to možné
 - c) spíše ne
 - d) určitě ne

- **8) Kolik času trávíš týdně hraním počítačových her?**
 - a) méně než 5 hodin
 - b) 5-10 hodin
 - c) 11-15 hodin
 - d) 16 hodin a více

- **9) Upřednostnil jsi někdy hraní počítačové hry před nějakou svou povinností?**
 - a) ne
 - b) ano, jednou
 - c) ano, dvakrát
 - d) ano, vícekrát

- **10) Myslíš si, že je pravidelné hraní počítačových her zdraví škodlivé?**
 - a) ano
 - b) spíše ano
 - c) spíše ne
 - d) ne

- **11) Myslíš si, že se člověk může stát závislým na hraní počítačových her?**
 - a) ano, určitě
 - b) ano, je to možné
 - c) spíše ne
 - d) určitě ne

- **12) Jsi vlastníkem mobilního telefonu? V případě kladné odpovědi, uveď, jakým druhem disponuješ.**
 - a) ne
 - b) ano, vlastním obyčejný mobil
 - c) ano, vlastním tzv. chytrý telefon

- **13) Myslíš si, že by jsi byl/a schopen/a vzdát se natrvalo svého mobilního telefonu?**
 - a) ano
 - b) spíše ano
 - c) spíše ne
 - d) ne

- **14) Jak často kontroluješ svůj mobil?**
 - a) každých 15min a méně
 - b) každých 30min
 - c) každých 60min
 - d) více jak každých 60min

- **15) Vypínáš si svůj mobil, když jdeš spát?**
 - a) ano, vždy
 - b) spíše ano
 - c) spíše ne
 - d) ne

- **16) Byl/a jsi někdy přítomen/ přítomna hře o peníze (např. výherní automaty, sázení na sportovní utkání)?**
 - a) ano, jednou
 - b) ano, dvakrát
 - c) ano, vícekrát
 - d) ne, nikdy

- **17) Vyzkoušel/a jsi někdy hru, při níž šlo o peníze?**
 - a) ano
 - b) ne, ale chtěl bych
 - c) ne
 - d) ne, ani nechci

- **18) Od jakého věku, si myslíš, že je povoleno hrát na výherních automatech?**

Hrát na výherních automatech je povoleno od ____ let.

- **19) Myslíš si, že je pravidelné hraní na výherním automatu zdraví škodlivé?**
 - a) ano, určitě
 - b) ano, je to možné
 - c) spíše ne
 - d) určitě ne